

Financieel jaarverslag verzekeringsbranche

2013

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Voorwoord

Voor u ligt het Financieel jaarverslag met daarin de belangrijkste resultaten van de verzekeringsbranche over 2013. Een verslag met cijfers, maar vooral ook met achtergronden en verklaringen bij die cijfers. Hiermee wil de verzekeringssector inzicht bieden in de belangrijkste ontwikkelingen en in beeld brengen hoe de branche ervoor staat. Dit jaarverslag is opgesteld door het Centrum voor Verzekeringsstatistiek (CVS).

In 2013 lijkt de bodem van de crisis te zijn bereikt en begint de economie weer aan te trekken. Verzekeraars hebben de crisis qua solvabiliteit goed doorstaan, maar staan desondanks voor grote uitdagingen. Zo loopt de markt voor individuele levensverzekeringen sterk terug. Het antwoord van verzekeraars is kostenreductie, verdere efficiencyverbetering en versterking van de bedrijfseconomische toekomst. Daarnaast hebben verzekeraars al jaren last van de zeer lage rentestand. Deze situatie kan verbeteren als de economie aantrekt. In 2013 zagen we hiervan al een voorzichtig begin. Ten slotte kampen verzekeraars met beleidsmaatregelen van de overheid die nadelig uitwerken, zoals een toenemende lastendruk als gevolg van regelgeving en de forse verhoging van de assurantiebelasting van 9,7 procent naar 21 procent. Via het programma VerzekeraarsVersterken ondersteunt het Verbond van Verzekeraars de processen die verzekeraars ontwikkelen om deze problemen het hoofd te bieden.

De verzekeringssector wil een solide en vernieuwende markt zijn, en werkt voortdurend aan een relatie met de klant waarin vertrouwen en zekerheid centraal staan. Door zoveel mogelijk risico's over te nemen faciliteren wij de ontwikkeling van klanten en bedrijven, en daarmee van de samenleving. Wij willen een constructieve partner zijn die invulling geeft aan zijn maatschappelijke betrokkenheid door actief mee te werken aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Duidelijkheid geven over de financiële stand van zaken in de sector aan consumenten en geïnteresseerden uit bijvoorbeeld politiek, overheid, toezichthouders, pers en maatschappelijke organisaties sluit hierbij aan. Dit jaarverslag is daar een illustratie van.

De leden van het Verbond hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het tot stand brengen van dit verslag, in het bijzonder:

- D. van der Eijk (voorzitter commissie CVS, Achmea)
- G.Th. Pluym (commissie CVS, Onderlinge 's-Gravenhage)
- F.J.M. Romijn (commissie CVS, De Amersfoortse)
- E.A.A. Roozen (commissie CVS, Delta Lloyd)
- W.H. Steenpoorte (commissie CVS, SNS REAAL)
- F.A. Bart (Aegon)
- O. Kloosdijk (Achmea)

H.J. Herbert
directeur

Inhoud

Voorwoord	1
Samenvatting	4
Summary	6
1 Inleiding	8
1.1 Verantwoording	8
1.2 Representativiteit	8
1.3 Leeswijzer	8
2 Economische ontwikkelingen	9
2.1 De wereldeconomie	9
2.2 De Nederlandse economie	10
2.3 Beleggingen	11
2.4 De verzekeringsmarkt in 2013	13
3 Schadeverzekeringen	15
3.1 Algemeen	15
3.2 Herverzekering	16
3.3 Motor	17
3.4 Brand	19
3.5 Transport	22
3.6 Aansprakelijkheid	23
3.7 Rechtsbijstand	23
3.8 Reis	24
4 Zorgverzekeringen	25
4.1 Algemeen	25
4.2 Ziektekosten	25
4.3 Inkomen	26
5 Levensverzekeringen	28
5.1 Algemeen	28
5.2 Individueel	29
5.3 Productie individueel	30
5.4 Collectief	33
Verklaring begrippen	34

Samenvatting

In 2013 was de wereldwijde economische groei het laagst sinds 2009. Niettemin waren vooral aan het eind van het jaar de eerste tekenen van herstel zichtbaar. De Nederlandse economie kromp in 2013 met 0,8 procent, wat iets beter was dan de krimp van 1,2 procent in 2012. De verwachting is dat in 2014 en 2015 weer groei plaatsvindt. Hiermee is het dieptepunt van de economische crisis voorbij en wordt de weg omhoog ingeslagen, waarbij nog moet blijken in welke mate ook de verzekeringssector van dit herstel zal profiteren.

Schadeverzekeringen

Het premievolume van Schade daalde in 2013 licht ten opzichte van 2012. Ook het resultaat daalde, vooral als gevolg van de gestegen schadelast en het gedaalde premievolume. De sector Schade staat onder druk vanwege de felle concurrentie op verzadigde markten en vanwege overheidsbeleid, de hoge administratieve lasten van verzekeraars (bijvoorbeeld door de toenemende regeldruk) en de forse verhoging van de assurantiebelasting. Ondanks deze ontwikkelingen was de solvabiliteit van Schade ruimschoots voldoende en steeg deze in 2013 zelfs verder.

Zorgverzekeringen (Ziektekosten en Inkomen)

Bij Ziektekosten nam zowel het premievolume als het resultaat toe. Bij Inkomen daalde het premievolume licht, als gevolg van onder andere een krimpende portefeuille bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AOV) en Ziekteverzuim, veroorzaakt door de economische crisis. Het resultaat van Inkomen werd in 2013 weer positief, vooral als gevolg van een positief resultaat bij AOV. De stijging van het resultaat werd veroorzaakt door een afname van de toevoegingen aan de schadevoorzieningen, mede als gevolg van de effecten van schadelastbeheersing.

Levensverzekeringen

Levensverzekeraars behaalden in 2013 voor het eerst sinds 2009 weer een positief resultaat. De solvabiliteit bleef in 2013 ruimschoots boven de norm, al nam deze in vergelijking met 2012 wel af. Het premievolume nam in 2013 verder af met drie procent tot 18,5 miljard euro. Levensverzekeraars hebben niet alleen te maken met scherpe onderlinge concurrentie, maar ook met concurrentie van andere aanbieders die via de introductie van banksparen en nieuwe pensioenvehikels op deze markten actief zijn geworden. Daarnaast kampen ze met de naweën van de financiële crises, de slechte huizenmarkt, de lage rentestand en hoge project- en administratiekosten als gevolg van onder meer de veranderende wetgeving.

Maatschappelijke waarde

De kerntaak van verzekeraars is zekerheid bieden. En daarin zijn verzekeraars in Nederland goed. Dat is bijvoorbeeld af te meten aan de mate waarin een verzekeraar in staat is om zijn (toekomstige) verplichtingen na te komen, de solvabiliteit. De zogenaamde 'solvabiliteitsratio' hoort hoger te zijn dan honderd procent. Voor levensverzekeraars lag de solvabiliteitsratio in 2013 op 249 procent, voor schade- en zorgverzekeraars zelfs op 272 procent. Verzekeraars boden in 2013 zekerheid aan meer dan één miljoen actieve deelnemers die via een rechtstreekse pensioenregeling bij een verzekeraar pensioen opbouwen. Maar ook bij zo'n miljoen schades aan voertuigen, 100.000 branden en ongeveer 300.000 waterschades. Gemiddeld betaalden schadeverzekeraars 22 miljoen euro per dag aan hun verzekerden, maar er zijn grote uitschieters. Op 28 oktober 2013 veroorzaakte een grote storm bijvoorbeeld voor 100 miljoen euro schade. Verzekeraars zorgen dus voor zekerheid. Maar verzekeraars zorgen ook voor bedrijvigheid: de Nederlandse economie wordt zoveel mogelijk gestimuleerd. Met de oprichting van startersfondsen voor mkb'ers. Maar ook door rechtstreeks in de Nederlandse economie te investeren. De totale waarde van de bezittingen van de verzekeraars is 450 miljard euro. Daarvan investeren verzekeraars 62 procent, oftewel 278 miljard euro, in de Nederlandse economie.

Tabel 1 Resultaat verzekeringsbranche 2013

	Premievolume ¹		Netto combined ratio	Resultaat ²				
	2013			2009	2010	2011	2012	2013
	€ mrd	% groei t.o.v. 2012	2013	% verdiende premie				
Totaal Schade	12,5	-1	100	5	5	6	5	4
• Motor	4,5	-2	102	3	1	4	3	3
• Brand	3,7	1	101	5	3	6	5	1
• Transport	0,8	-12	94	4	1	-7	-8	10
• Overige	3,5	0	97	8	13	13	12	6
Totaal Zorg	45,6	5	97	2	1	1	2	4
Totaal Leven	18,5	-3	n.v.t.	8	-5	-10	-6	11
Totaal	76,5	2	n.v.t.	5	0	-1	1	6

¹ Premievolume (bruto verdiende premie) van de directe binnenlandse tekening, de indirecte binnenlandse tekening en de directe buitenlandse tekening.

² Technisch resultaat, uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie, na rente en na herverzekering, maar voor afdracht van vennootschapsbelasting.

Summary

In 2013, the worldwide economic growth was at the lowest level since 2009. Nevertheless, the first signs of recovery were visible, especially by the end of the year. The Dutch economy shrank by 0.8 per cent in 2013, a slight improvement on the 1.2 per cent decline in 2012. The growth is expected to return in 2014 and 2015. This means that the trough of the economic crisis has passed and that the way up is resumed. It remains to be seen in which way the insurance sector will benefit from this recovery.

Non-life insurance

The non-life premium volume in 2013 decreased slightly compared with 2012. The result was also lower, especially due to the higher claims burden and the lower premium volume. The Non-life sector is under pressure due to the fierce competition in saturated markets and due to government policy, the high administrative charges of insurers (for instance due to the increased regulatory pressure) and the substantial increase in the insurance tax. Despite these developments, the solvency of Non-life was amply sufficient and even improved further in 2013.

Health and Income insurance

Both the premium volume and the result increased in Health insurance. The premium volume in Income insurance decreased slightly due to, among other things, a shrinking portfolio in Disability and Absenteeism caused by the economic crisis. The result of Income insurance returned to profitability in 2013, mainly thanks to a positive Disability result. The higher result was caused by a decline in the additions to the claims provisions due, in part, to the effects of claims control.

Life insurance

Life insurers achieved a positive result in 2013, which was for the first time since 2009. The solvency in 2013 remained well above the standard, be it at a lower level than in 2012. The premium volume continued to drop in 2013 by 3 per cent to EUR 18.5 billion. Life insurers not only face keen competition from each other, but also competition from other providers who have become active in these markets via the introduction of bank savings and new pension solutions. In addition, they have to deal with the aftermath of the financial crises, the adverse housing market, the low interest rate and high project and administration costs due, in part, to the changed legislation.

Social value

The main task of insurers is to offer security. The insurers in the Netherlands do that well. This can, for instance, be measured by the degree to which insurers are able to meet their (future) liabilities, the solvency. This solvency ratio should be higher than 100%. The solvency ratio for life insurers was 249 per cent in 2013 and even 272 per cent for non-life insurers. In 2013, insurers provided security to more than one million active participants who directly accrue pension via insurers. They also helped out in approximately one million vehicle damage claims, 100,000 fires and about 300,000 cases of water damage. On average, non-life insurers paid EUR 22 million per day to their insured clients, but there are peaks. A storm on 28 October 2013, for instance, caused a damage of EUR 100 million. Insurers provide security in these cases. But insurers also generate economic activity: the Dutch economy is stimulated as much as possible. This is done via the establishment of start-up funds for small and medium-sized companies, but also via direct investments into the Dutch economy. The total value of the assets of insurers is EUR 450 billion. Insurers invest 62 per cent of these assets, an amount of EUR 278 billion, into the Dutch economy.

Results in the insurance industry in 2013

	Premiums ¹		Netto combined ratio	Results ²				
	2013			2009	2010	2011	2012	2013
	€ bn	% growth compared to 2012	2013	% earned premiums				
Total Non-life	12.5	-1	100	5	5	6	5	4
• Motor vehicles	4.5	-2	102	3	1	4	3	3
• Property	3.7	1	101	5	3	6	5	1
• Marine, Transport & Aviation	0.8	-12	94	4	1	-7	-8	10
• Other	3.5	0	97	8	13	13	12	6
Total Health and Income	45.6	5	97	2	1	1	2	4
Total Life	18.5	-3	n/a	8	-5	-10	-6	11
Total	76.5	2	n/a	5	0	-1	1	6

¹ The premium volume (gross earned premiums) of the direct domestic turnover, indirect domestic turnover and direct foreign turnover.

² Technical result, expressed as a percentage of the gross earned premiums, after interest and after reinsurance, but before the deduction of corporation tax.

1 Inleiding

1.1 Verantwoording

Dit jaarverslag bevat een terugblik op de financiële ontwikkelingen in de Nederlandse verzekeringsbranche over het jaar 2013. Het verslag is opgesteld door het Centrum voor Verzekeringsstatistiek (CVS), het statistisch onderzoeksbureau van het Verbond van Verzekeraars.

Resultaten worden veelal uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie. Alle premiebedragen, zowel de premievolumes als de premies per polis, zijn exclusief assurantiebelaasting (de effecten van de verhoging van de assurantiebelaasting ziet u derhalve niet terug in een verhoging van de omzet). De hier gepresenteerde resultaten zijn de zogenaamde technische resultaten inclusief herverzekering, maar vóór afdracht van vennootschapsbelasting. De berekeningen zijn gebaseerd op een panel van verzekeraars, maar alle uitkomsten zijn opgeschaald naar de omvang van de gehele Nederlandse verzekeringsbranche. Vanwege de omvang van het panel is de ophoging voldoende betrouwbaar om uitspraken over de gehele markt te kunnen doen.

De genoemde bedragen en aantallen in dit jaarverslag over voorgaande jaren kunnen op bepaalde punten afwijken van de bedragen en aantallen zoals vermeld in eerdere jaarverslagen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn bijstellingen op oude jaren, veranderingen in panelsamenstelling, gewijzigde verslagleggingsregels of aansluiting bij DNB-cijfers. De in de kaders gepresenteerde resultaten zijn afkomstig van het CVS, tenzij anders vermeld.

1.2 Representativiteit

De financiële gegevens van schadeverzekeraars zijn gebaseerd op negentig procent van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële Jaarcijfers Schade & Zorg, waarvoor het CVS jaarlijks schadeverzekeraars enquêteert, die in Nederland werkzaam zijn. De resultaten die in het hoofdstuk Schadeverzekeringen gepresenteerd worden, hebben betrekking op alle schadeverzekeringen (exclusief Zorg), namelijk verzekeringen voor motorrijtuigen, brand, transport, aansprakelijkheid, rechtsbijstand en reis.

De sector Zorg bestaat uit de branches ziektekosten- en inkomensverzekeringen. Deze branches zijn weer opgebouwd uit productgroepen. De financiële gegevens van ziektekostenverzekeraars zijn gebaseerd op cijfers van DNB over de gehele markt van Nederlandse ziektekostenverzekeraars, de cijfers van Inkomen komen uit de statistiek Financiële Jaarcijfers Schade & Zorg van het CVS en zijn gebaseerd op 94 procent van de markt, gemeten naar premievolume.

De financiële gegevens over levensverzekeraars zijn gebaseerd op 97 procent van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële Jaarcijfers Leven, waarvoor het CVS jaarlijks levensverzekeraars die in Nederland werkzaam zijn, enquêteert. De statistiek vraagt onder andere de verlies- en winstrekening, de technische en niet-technische rekening en de balans uit.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat kort in op algemene economische ontwikkelingen die mede van invloed zijn op de resultaten van de verzekeringsbranche. Daarna wordt in hoofdstuk 3 het resultaat van de diverse schadeverzekeringen toegelicht, waarbij we ook stilstaan bij de impact van herverzekering. Hoofdstuk 4 bevat een toelichting op de markt van zorgverzekeringen. In hoofdstuk 5 wordt verslag gedaan van de financiële ontwikkelingen op de markt voor levensverzekeringen, met aandacht voor de ontwikkeling van het premievolume, de nieuwe productie en het resultaat. Het verslag sluit met een verklarende lijst van begrippen.

2 Economische ontwikkelingen ³

2.1 De wereldeconomie

Ondanks de afgenomen onzekerheid over enkele belangrijke ontwikkelingen, zoals het dreigende uiteenvallen van het eurogebied, was de wereldwijde economische groei in 2013 lager dan in 2012. De groei van 2,9 procent was zelfs het laagst sinds het crisisjaar 2009. Niettemin trok de economische groei aan het eind van het jaar aan en de verwachting is dan ook dat het dieptepunt van de economische crisis hiermee bereikt is en dat de groei vanaf 2014 weer toeneemt. De ontwikkeling van de wereldhandel versterkt dit beeld. Deze trok vooral in de tweede helft van 2013 aan, waardoor deze over geheel 2013 met 3,0 procent groeide, tegen een groei van 2,3 procent in 2012. Toch blijven er enkele belangrijke risicofactoren bestaan die alsnog een terugval kunnen veroorzaken, zoals een mogelijke afname van de economische groei in China, deflatie in het eurogebied, problemen op de financiële markten als het begrotingsbeleid in het eurogebied toch niet toereikend blijkt, hernieuwde perikelen omtrent het Amerikaanse begrotingsbeleid en een escalatie van het conflict in de Oekraïne.

De groei van de economie van de Verenigde Staten (VS) kwam in 2013 uit op 1,9 procent, bijna een procentpunt lager dan de groei van 2,8 procent in 2012, wat onder een andere gevolg was van het terughoudende begrotingsbeleid van de VS. Ondanks de daling van de groei was de groei in vergelijking met Europa relatief hoog, wat mede veroorzaakt werd door de snelle herkapitalisatie van banken in de VS, wat de duur van een crisis verkort. Daarnaast lieten in de VS de investeringen na 2010 een stijgende lijn zien, terwijl deze in het eurogebied na 2012 weer daalden. De investeringen hadden daardoor in de VS niet alleen een gunstiger effect op de economische groei, maar zorgden er ook voor dat de VS met modernere technologieën kon produceren.

De economische groei van Azië, exclusief Japan, steeg licht van 5,7 procent in 2012 naar 5,9 procent in 2013. Deze stijging was weliswaar niet hoog, maar de daling die in 2012 inzette is hiermee tot een halt gekomen. De economische groei in Japan liet eenzelfde stijging zien, alleen ligt deze op een veel lager niveau, namelijk van 1,4 procent in 2012 naar 1,6 procent in 2013. Het door minister-president Abe ingezette monetaire beleid, Abenomics, lijkt hier een positieve bijdrage aan te leveren. China deed het beter dan gemiddeld, maar na een lange periode van hoge groei met veelal dubbele cijfers, nam de economische groei de laatste jaren af. Niettemin was de groei van 7,7 procent in zowel 2012 als 2013 nog steeds hoog. Bovendien werd de afname van de groei veroorzaakt door structurele hervormingen die op de lange termijn een kwalitatief betere en meer duurzame groei mogelijk maken.

Het eurogebied had in 2013, net als in 2012, te maken met krimp, maar deze was iets minder negatief dan in 2012, namelijk -0,4 procent in 2013 tegen -0,6 procent in 2012. De verwachting is dat het dieptepunt van de economische crisis hiermee is bereikt. Eind 2013 was een omslag waarneembaar en werd onder meer in Italië weer een positieve economische groei gerealiseerd. Omdat de ontwikkeling van de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en de wereldhandel naar verwachting aantrekken, verwachten de gezaghebbende economische instituten dat het eurogebied in 2014 en 2015 in economisch opzicht weer zal groeien, al zal deze groei relatief laag zijn en achterblijven bij de overige gebieden. Verder is de ontwikkeling van de inflatie in het eurogebied een punt van zorg. Deze daalde sinds oktober 2013 tot minder dan een procent per jaar. De mogelijkheid dat de inflatie omslaat in deflatie is aanwezig, al zijn de huidige verwachtingen dat het zover niet zal komen, omdat het aantrekken van economische groei doorgaans tot een hogere inflatie leidt. Bovendien heeft de ECB expliciete uitspraken gedaan om in geval van dreigende deflatie extra maatregelen te nemen die hiertegen bescherming bieden. Ook de overheidsfinanciën komen weer beter uit: de schuldquote, het

---

³ De tekst in dit hoofdstuk is gebaseerd op het Centraal Economisch Plan 2014 van het CPB, de kwartaalberichten van DNB, artikelen uit ESB en publicaties van de OECD en de Wereldbank.

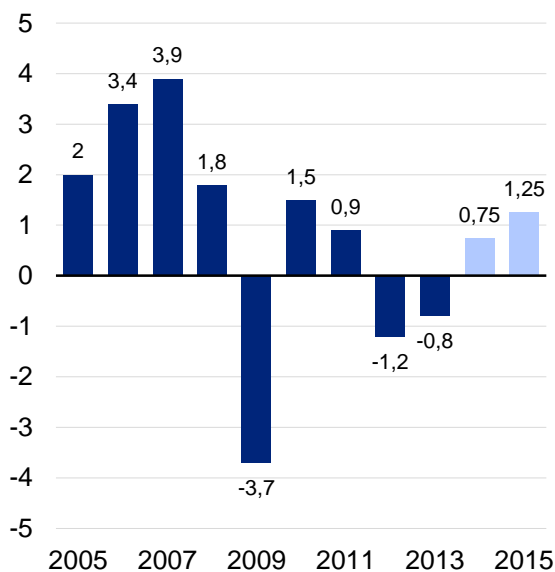
overheidstekort en de *credit default swaps* op de staatsschuld van perifere Europese landen lieten eind 2013 allemaal een dalende tendens zien.

2.2 De Nederlandse economie

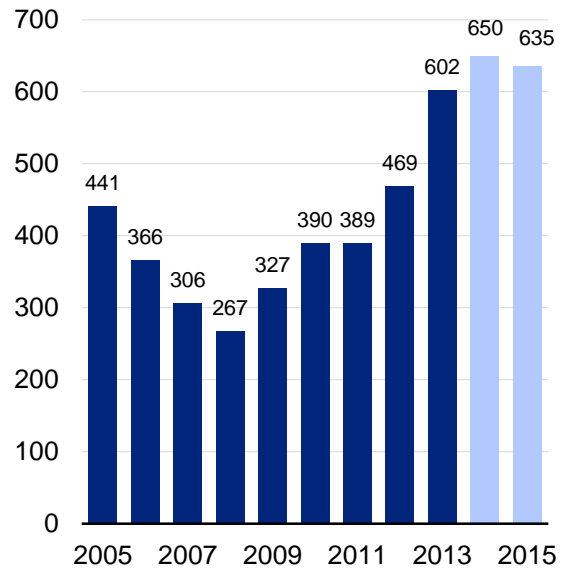
De economische groei in Nederland kwam in 2013 uit op -0,8 procent. Hiermee lag de economische ontwikkeling in Nederland onder het gemiddelde van de landen in het eurogebied, maar boven de ontwikkeling van -1,2 procent van 2012. De verwachting is dat hiermee de dubbele dip voorbij is en de weg omhoog weer wordt ingezet, al zullen de groeicijfers volgens het Centraal Planbureau (CPB) de komende jaren nog bescheiden blijven. Het herstel na een financiële crisis duurt doorgaans lang, omdat huishoudens, banken, pensioenfondsen en de overheid eerst nog bezig zijn hun gehavende financiële posities als gevolg van onder andere waardedalingen van huizen en beleggingen, te versterken.

Vooraf de uitvoer levert een positieve bijdrage aan de verwachte groei, maar ook in 2013 was al sprake van een toename van de uitvoer die de economische krimp wist te temperen. Alle andere componenten van het bruto binnenlands product, namelijk de consumptie van huishoudens en overheid, de investeringen en de import, lieten in 2013 een krimp zien. Volgens verwachtingen van het CPB daalt de particuliere consumptie in 2014 nog verder, maar laten alle andere componenten een groei zien, waardoor de totale economische groei licht positief uitkomt. In 2015 stijgt de consumptie en neemt de economische groei verder toe.

Figuur 1 Volumemutaties BBP t.o.v. het jaar ervoor (%) (bron: CBS/CPB)

Figuur 2 Werkloze beroepsbevolking (x 1.000) (bron: CBS/CPB)

De werkloosheid reageert vaak vertraagd op de economische ontwikkeling. Na een stagnatie in 2011 liep de werkloosheid in 2012 en 2013 weer op. Ook na de omslag van de economische groei in 2014 stijgt de werkloosheid door, maar in 2015 leiden de verbeterde economische omstandigheden naar verwachting tot een afname van de werkloosheid. De inflatie kwam in 2013 net als in 2012 uit op 2,5 procent, maar zal volgens het CPB in 2014 en 2015 dalen tot 1,5 procent.

Deflatie?

Onder normale omstandigheden zien we in een economie de prijzen elk jaar licht toenemen. Als de inflatie jaarlijks iets lager wordt, spreken we van desinflatie. Daarnaast kunnen extreme omstandigheden ervoor zorgen dat prijzen dalen, in dat geval spreken we van deflatie.

Bijna alle landen in het eurogebied hebben al enige tijd te maken met desinflatie, als gevolg van het trage herstel van de economische crisis. Dit compliceert het aanpassingsproces dat nodig is om onevenwichtigheden binnen het eurogebied op te lossen. Gezien de grote verschillen tussen de noordelijke en zuidelijke lidstaten, kan een zeer lage inflatie er zelfs toe leiden dat in sommige landen deflatie nodig is om het prijsconcurrentievermogen te herstellen.

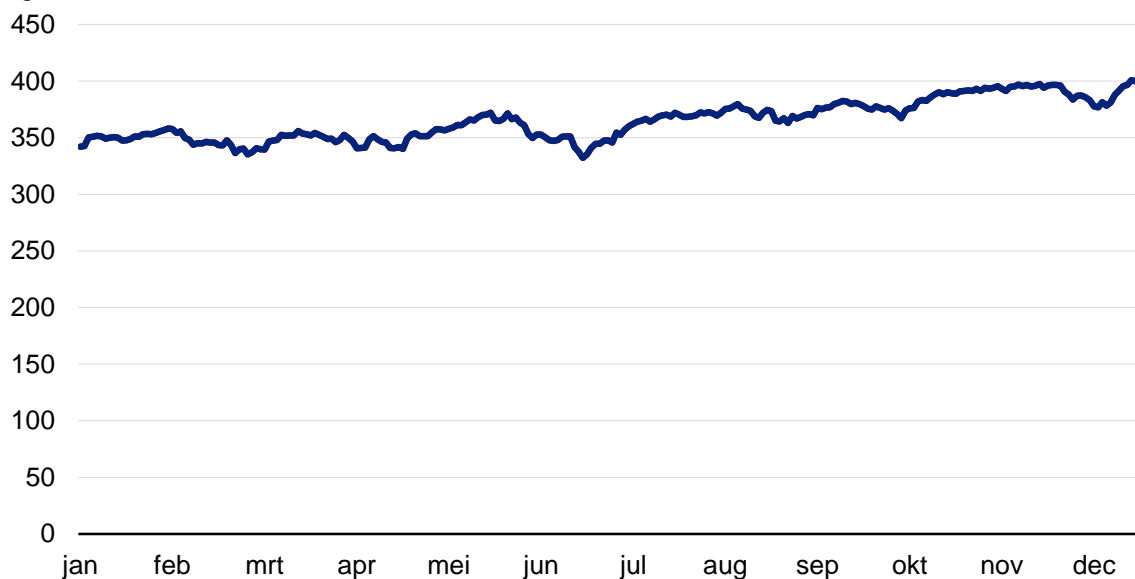
Deflatie leidt tot economische vertraging, omdat het een zichzelf versterkend proces in werking zet waarin de macro-economische vraag vermindert, doordat een deel van de bestedingen wordt uitgesteld en de zwaarte van schulden toeneemt. Verder kan de rente zeer laag worden. Enkele rentetarieven, zoals de depositorente, zouden zelfs negatief kunnen worden, waardoor banken moeten betalen om reserves bij de ECB aan te houden. Nu het economische herstel is ingezet en lijkt aan te houden, is de verwachting dat de inflatie ook weer zal toenemen, waarmee deflatie in het eurogebied wordt voorkomen, al is het op dit moment nog steeds niet geheel uit te sluiten.

Voor de verzekeringssector zou deflatie vooral grote problemen bij levensverzekeraars veroorzaken, omdat ze hierdoor extra vermogen zullen moeten aanhouden om aan hun verplichtingen te kunnen voldoen.

2.3 Beleggingen

Net als 2012 was 2013 een goed jaar voor de aandelenbeurs. In de eerste helft van het jaar ontwikkelde de AEX-index zich redelijk vlak, maar de tweede helft maakte dit ruimschoots goed. In totaal steeg de AEX in 2013 met bijna zeventien procent.

Figuur 3 Koers van de AEX in 2013

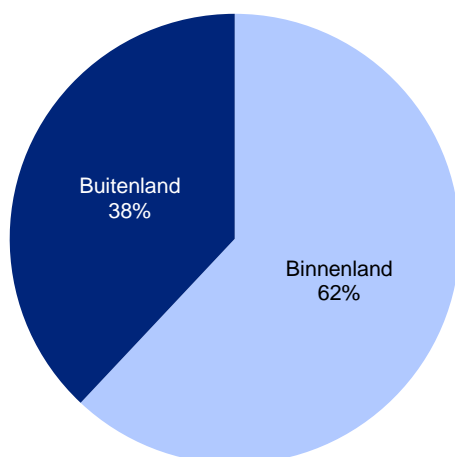
Voor verzekeraars zijn de beurskoersen niet de meest relevante indicatoren voor het meten van de beleggingsprestaties. Ze beleggen weliswaar in aandelen om daarmee het rendement op het kapitaal

te verhogen, maar het aandeel van hun activa dat is belegd in aandelen is relatief klein, om het risico op al te grote verliezen te verminderen, langlopende verplichtingen na te kunnen komen en consumenten meer zekerheid te kunnen bieden. Het grootste deel van beleggingen van verzekeraars bestaat dan ook uit vastrentende waarden, zoals staats- en bedrijfsobligaties, vorderingen uit (hypothecaire) leningen en vastgoed. Het rendement van deze vastrentende waarden hangt onder andere af van de kapitaalmarktrente en de opslagen voor het kredietrisico (*credit spreads*). Nederlandse staatsleningen vormen binnen deze beleggingen een belangrijke categorie. Zo komt het totaal van de activa van verzekeraars in Nederland in 2013 uit op ruim 275 miljard euro, wat neerkomt op 62 procent van de totale activa.

Verzekeraars investeren in Nederland

Volgens de laatste cijfers van het Centraal Planbureau (CPB), krabbelt Nederland langzaam uit het economische dal. Verzekeraars blijven hier hun steentje aan bijdragen. Een manier waarop ze dat doen is door hun vermogen in Nederland te investeren, waardoor de Nederlandse economie een extra impuls krijgt.

Figuur 4 Activa verzekeraars in binnen- en buitenland, percentages van het totaal, 2013 (bron: DNB)

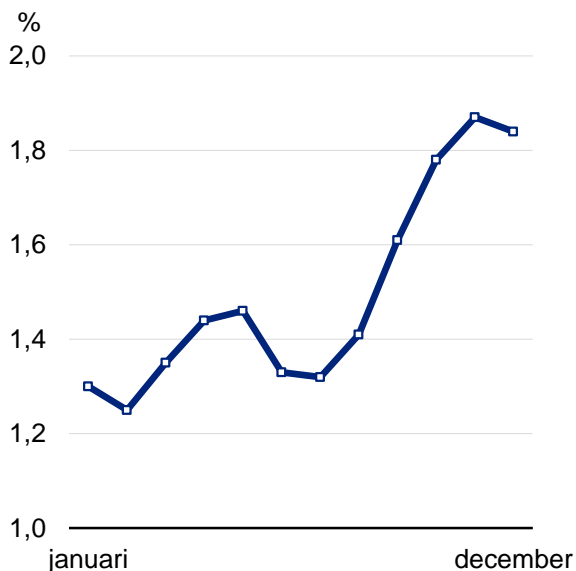

Bovenstaande figuur laat zien dat het grootste deel van de activa van verzekeraars in Nederland geïnvesteerd is. Om meer bij te dragen aan het economisch herstel van Nederland, zijn verzekeraars initiatieven gestart om het aandeel dat ze in Nederland investeren verder te verhogen. Verzekeraars richten zich hierbij op de financiering van de woningmarkt, duurzame energie en kredietverlening aan het midden- en kleinbedrijf (mkb). Zo is in totaal door een negental verzekeraars⁴, onder regie van het Verbond, de intentie uitgesproken 170 miljoen euro te investeren in het mkb. Hiertoe is onder andere op 31 januari 2014 in aanwezigheid van koningin Máxima een intentieverklaring ondertekend waarin verzekeraars verklaren de (her)financiering van Qredits formeel goedgekeurd te krijgen. Qredits is een maatschappelijk initiatief zonder winst oogmerk dat zich inzet voor kleine ondernemers, onder andere door het verstrekken van micro- en mkb-kredieten. De negen verzekeraars hebben dertig miljoen euro toegezegd voor het verstrekken van dergelijke kredieten. Voor kredieten aan het overige mkb-segment ontwikkelen verzekeraars een tweede initiatief. De afspraken hierover zijn inmiddels in een vergevorderd stadium.

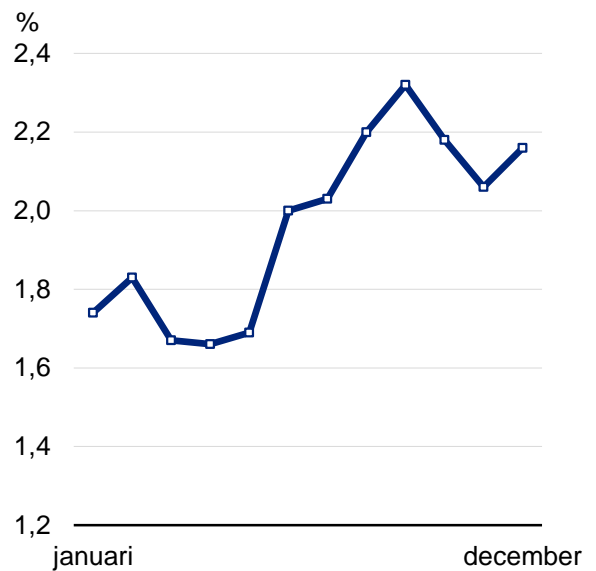
⁴ Achmea, Aegon, a.s.r., De Goudse, Delta Lloyd, Generali, Nationale-Nederlanden, SNS-Reaal en VVAA.

Voor verzekeraars is in 1995 het zogenaamde u-rendement⁵, naast het reeds bestaande s- en t-rendement, geïntroduceerd als maatstaf om de rendementen op staatsleningen te bepalen. Voor 2013 zien we een curve die in de tweede helft van het jaar sterk oploopt, al is het u-rendement in absolute termen nog steeds laag. De stijging over 2013 zien we ook terug bij de rente op Nederlandse 10-jaarsstaatsleningen, al is de ontwikkeling over het jaar anders dan bij het u-rendement.

Figuur 5 Ultimo maandelijks u-rendement 2013 (bron: CVS)

Figuur 6 Rente 10-jaars-staatsobligaties 2013 (bron: DNB)

2.4 De verzekeringsmarkt in 2013

Verzekeraars merken de effecten van de financiële crises aan de premieontwikkeling en het behaalde resultaat, al verschillen de gevolgen voor schade- en levensverzekeraars. Daarnaast hebben ze te maken met verzadigde of teruglopende markten, hevige concurrentie en toenemende kosten door steeds verdergaande regelgeving. Verder hebben consumenten sinds 2013 te maken met een verhoging van de assurantiebelasting van 9,7 naar 21 procent. Dit kan er toe leiden dat verzekeringen eerder worden opgezegd en dat er minder verzekeringen worden afgesloten, wat een negatief effect heeft op het premie-inkomen van verzekeraars, maar bovenal lopen consumenten hierdoor een hoger risico doordat ze nu vaker zelf de risico's voor de onderliggende schade moeten dragen.

Schadeverzekeraars ondervinden doorgaans weinig invloed van conjuncturele schommelingen. Verder hebben ze minder last van de lage rente dan levensverzekeraars. Niettemin heeft de markt voor schadeverzekeringen te maken met beperkte mogelijkheden tot groei vanwege de verzadiging van de markten en de hevige onderlinge concurrentie. In 2013 komen hier de gevolgen van de sterk verhoogde assurantiebelasting bij. De premies en de resultaten staan dan ook in deze branche onder druk.

Inkomensverzekeraars merken de gevolgen van de economische crises. Door faillissementen of doordat ondernemers niet meer in staat zijn de premie op te brengen, worden polissen geroyeerd, waardoor de portefeuille krimpt en het premie-inkomen terug loopt. Omdat de schadelast hoog is, betekent dit dat niet alleen de inkomsten maar ook de resultaten onder druk staan.

⁵ Het u-rendement is een rendementsmaatstaf die maandelijks door het CVS wordt gepubliceerd. De hoogte van het u-rendement is gebaseerd op het effectief rendement van staatsleningen die voldoen aan een aantal specifieke criteria.

Levensverzekeraars hebben niet alleen te maken met onderlinge concurrentie, maar ook met concurrentie vanuit andere bedrijfstakken. Daarnaast hebben ze nog steeds te maken met de gevolgen van de financiële crises en de slechte huizenmarkt. Dit alles resulteert dan ook in een terugval van de productie van nieuwe verzekeringen en een dalend premievolume. Verder staat de winstgevendheid onder druk door de lage rente, de financiële onzekerheid, de nasleep van de economische crises en de hoge administratiekosten als gevolg van onder meer de veranderende wetgeving op het gebied van de solvabiliteit. De gestegen beurskoersen en de ontwikkeling van de rentestand waren in 2013 kleine lichtpuntjes in een branche die in zwaar weer verkeert.

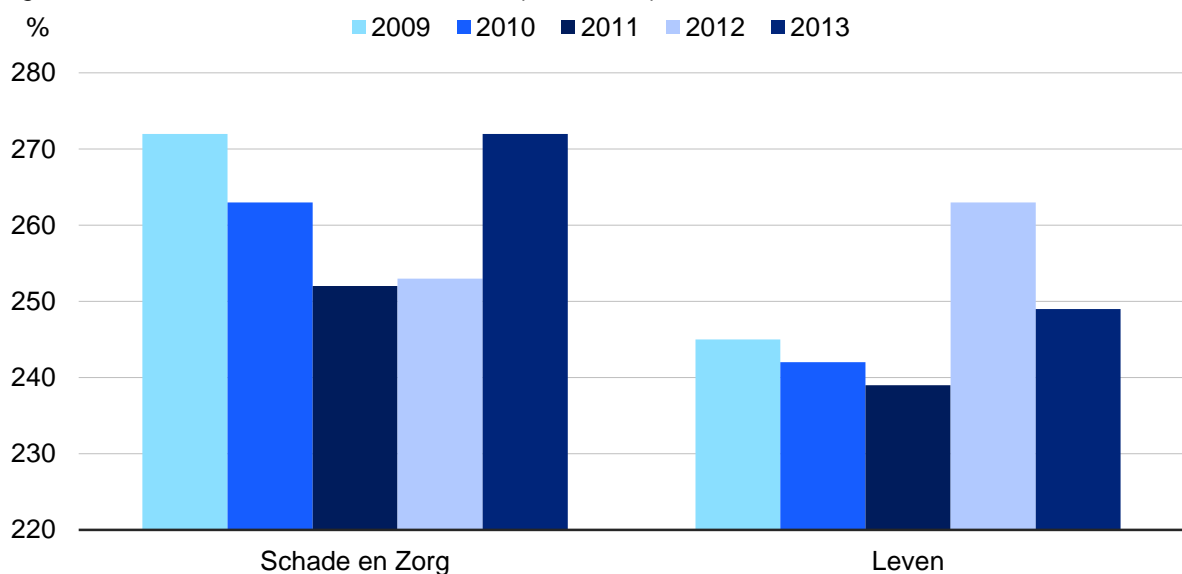
Verzekeraars reageren op de negatieve economische ontwikkelingen onder meer door kostenreducties door te voeren. Zo neemt de werkgelegenheid in de verzekeringssector al enkele jaren af en daalt het aantal vacatures. Verzekeraars slagen er in de solvabiliteit ook in 2013 weer ruim boven de gestelde norm te houden, ondanks de al jarenlange structureel lage rente.

Solvabiliteit blijft sterk

De aan DNB gerapporteerde solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin een verzekeraar in staat is om zijn (toekomstige) verplichtingen na te komen. De ratio wordt verkregen door de aanwezige solvabiliteit te delen door de vereiste solvabiliteitsmarge, waarbij de vereiste solvabiliteitsmarge een wettelijk voorgeschreven veiligheidsmarge is en de aanwezige solvabiliteit de middelen die de verzekeraar als buffer aanhoudt. De ratio hoort groter te zijn dan honderd procent en ligt hier in de praktijk ruim boven.

De aanwezige solvabiliteit bij schade- en zorgverzekeraars is in 2013 ten opzichte van het jaar ervoor met negentien procentpunten gestegen naar 272. Hiermee ligt de solvabiliteit op hetzelfde niveau als in 2009. De solvabiliteitsratio van levensverzekeraars is in 2013 met vijftien procentpunten gedaald ten opzichte van 2012. Deze daling wordt onder andere veroorzaakt door een lagere herwaarderingsreserve en de afwaardering van Frankrijk door kredietbeoordelaar Fitch op 12 juli 2013. Niettemin ligt de ratio ruimschoots boven de norm.

Figuur 7 Solvabiliteitsratio verzekeraars (bron: DNB)

3 Schadeverzekeringen

- Premievolume daalt licht
- Resultaat daalt
- Meer schade door grote branden

3.1 Algemeen

De sector Schade, exclusief Zorg (Ziektekosten en Inkomen), bevat vele soorten verzekeringen: van kortdurende reisverzekeringen voor particulieren tot opstalverzekeringen voor grote fabriekscomplexen. Deze sector omvat dan ook een breed scala van risico's en mogelijke schades. Zo vergoedt de sector jaarlijks, naast vele andere schades, ongeveer een miljoen autoschades en rond de 100.000 brandschades. Het premievolume van de sector Schade daalt in 2013 licht ten opzichte van het jaar ervoor. Dit is vooral een gevolg van de afname van het premievolume bij Motor en Transport.

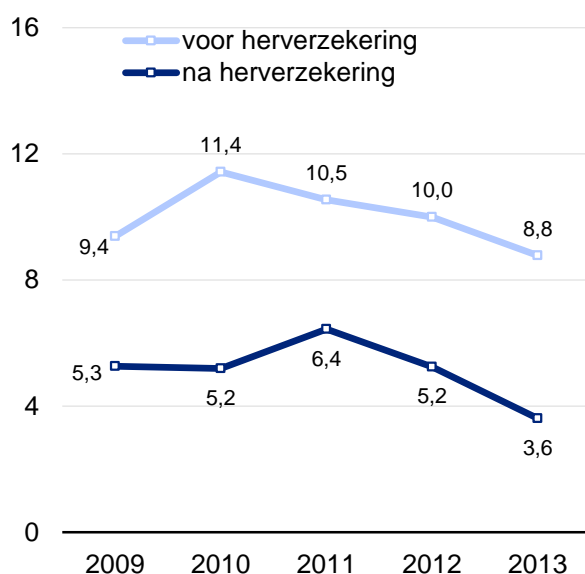
Tabel 2 Bruto premievolume en -ontwikkeling schadebranches

Branche	2012 € mrd	2013 € mrd	Mutatie %
Motor	4,6	4,5	-2
Brand	3,6	3,7	1
Transport	0,9	0,8	-12
Overige ⁱ	3,5	3,5	0
w.o. Aansprakelijkheid	1,1	1,1	-1
w.o. Rechtsbijstand	0,7	0,7	3
w.o. Reis en hulpverlening ⁱⁱ	0,7	0,7	-1
Totaal	12,6	12,5	-1

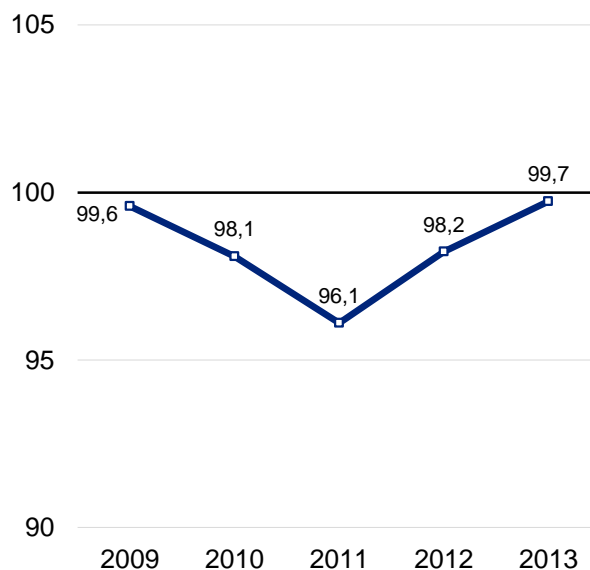
ⁱ Tot de Overige verzekeringen behoren ook Krediet & Borgtocht en Diverse geldelijke verliezen.

ⁱⁱ Tot de productgroep Reis en hulpverlening behoren naast de gewone reisverzekeringen (inclusief de ongevallendeckking) ook annuleringsverzekeringen en hulpverlening.

Figuur 8 Resultaat na rente in procenten van de bruto verdiende premie, sector Schade

Figuur 9 Netto combined ratio, sector Schade

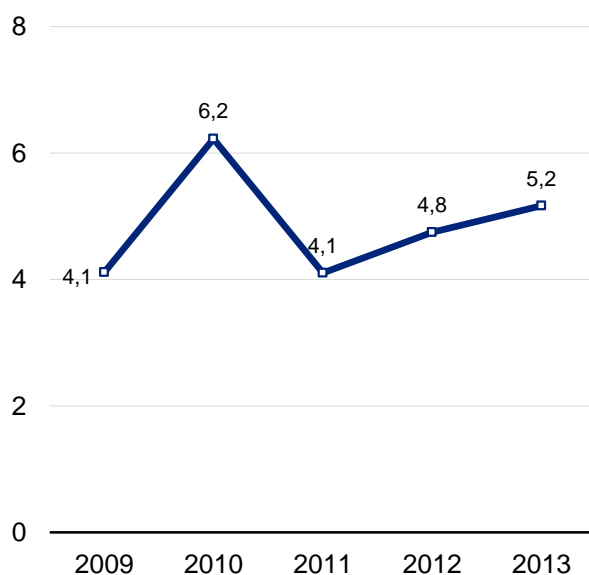
Schadeverzekeraars staan onder druk vanwege de hoge mate van verzadiging en de felle concurrentie die deze markt kenmerken. Daarnaast staan diverse externe ontwikkelingen groei in de weg, zoals de economische crises van de afgelopen jaren, en nieuwe initiatieven zoals geïnformeerde contractverlenging. Ten slotte vormt het overheidsbeleid een rem op de ontwikkeling van de verzekeringsmarkt, vanwege toenemende kosten als gevolg van steeds hogere nalevingslasten en de verhoging van de assurantiebelaasting in 2013. Dit maakt de verzekeringen voor de consument aanzienlijk duurder zonder dat het verzekeraars extra premie oplevert.

Omdat het premievolume in 2013 daalt ten opzichte van 2012, terwijl de schade stijgt, komt het behaalde resultaat in 2013 lager uit dan in 2012. De *netto combined ratio*⁶ ligt in 2013 nog maar net onder de 100, wat betekent dat de premie-inkomsten ongeveer even hoog zijn als de uitgaven. Ondanks deze ontwikkelingen ligt de solvabiliteit ruimschoots boven de norm en stijgt deze in 2013 zelfs nog verder.

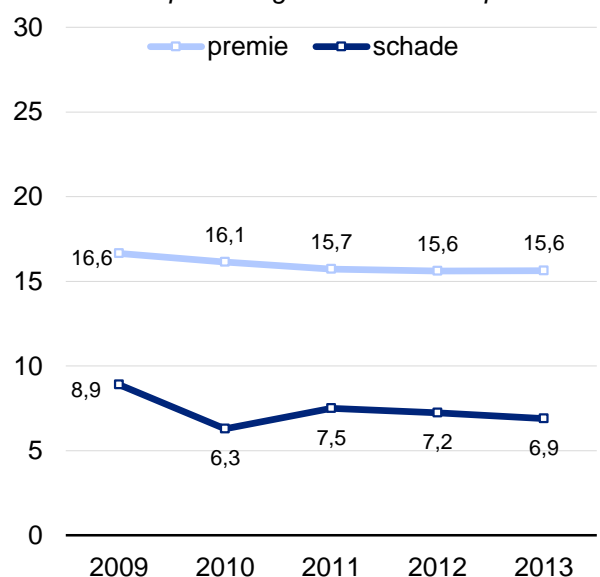
3.2 Herverzekering

De herverzekeringmarge nam in 2011 duidelijk af ten opzichte van 2010, wat een gunstig effect had op de ontwikkeling van het resultaat van verzekeraars in 2011, maar loopt sindsdien weer op. Onderstaande grafieken laten zien dat de stijging van de herverzekeringmarge vooral een gevolg is van een daling van de door herverzekeraars uitgekeerde schade.

Figuur 10 Herverzekeringmarge als percentage van de verdiende premie, sector Schade

Figuur 11 Premie betaald aan en schade ontvangen van herverzekeraars, percentage van verdiende premie

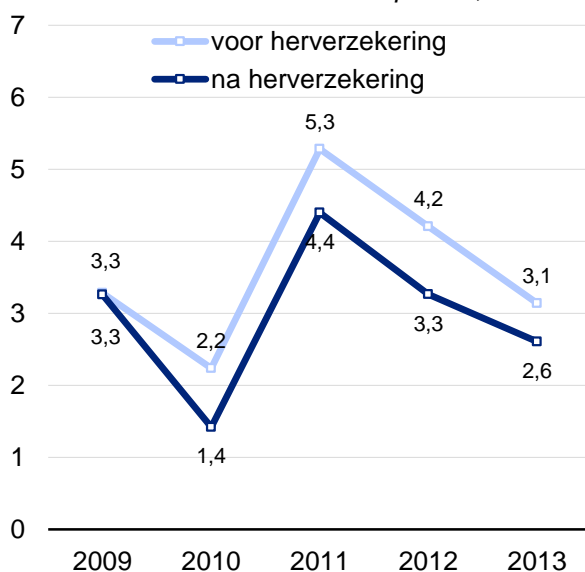

⁶ De *netto combined ratio* gebruikt de bedragen gecorrigeerd voor herverzekering. Dit kan alleen op brancheniveau. Voor de onderliggende productgroepen is het aandeel herverzekering niet bekend en wordt derhalve de *bruto combined ratio* berekend.

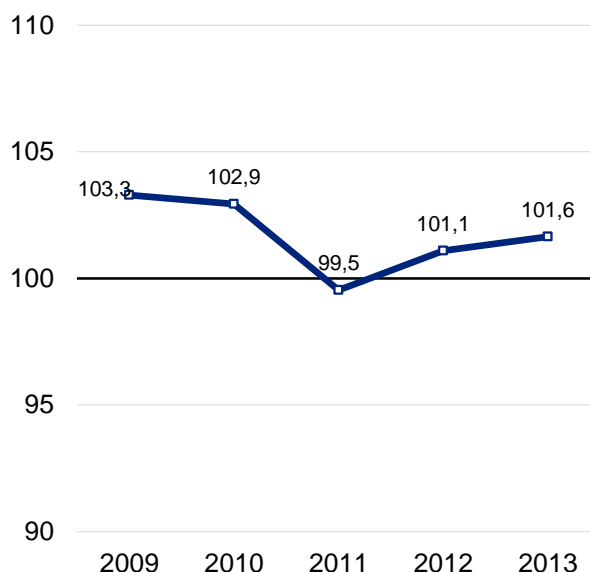
3.3 Motor

Het premievolume van de branche Motor is in 2013 gedaald ten opzichte van dat van 2012. De premies van de polissen staan onder druk doordat zowel consumenten als tussenpersonen steeds meer gebruikmaken van websites die premies vergelijken en doordat consumenten vaker overstappen op kleine 'groene' auto's die vanwege de lage aanschafprijs en het lagere gewicht een lagere verzekeringspremie hebben. Verder zien verzekeraars dat consumenten als gevolg van de economische crisis, de verhoging van de assurantiebelasting en het verouderende wagenpark, overstappen op een lagere dekking of een hoger eigen risico.

Figuur 12 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Motor

Figuur 13 Netto combined ratio, Motor

Het resultaat na rente en na herverzekering van de branche Motor is in 2013 lager dan in 2012, wat vooral een gevolg is van de gedaalde premie-inkomsten. De schade loopt ook terug, maar dit is niet sterk genoeg om de achteruitgang van het resultaat te voorkomen. De *netto combined ratio* is in 2013 verder gestegen ten opzichte van 2012 en ligt inmiddels ruim boven de 100. Dit betekent dat de premie-inkomsten in 2013 niet voldoende waren om de uitgaven (schade en kosten) te kunnen dekken.

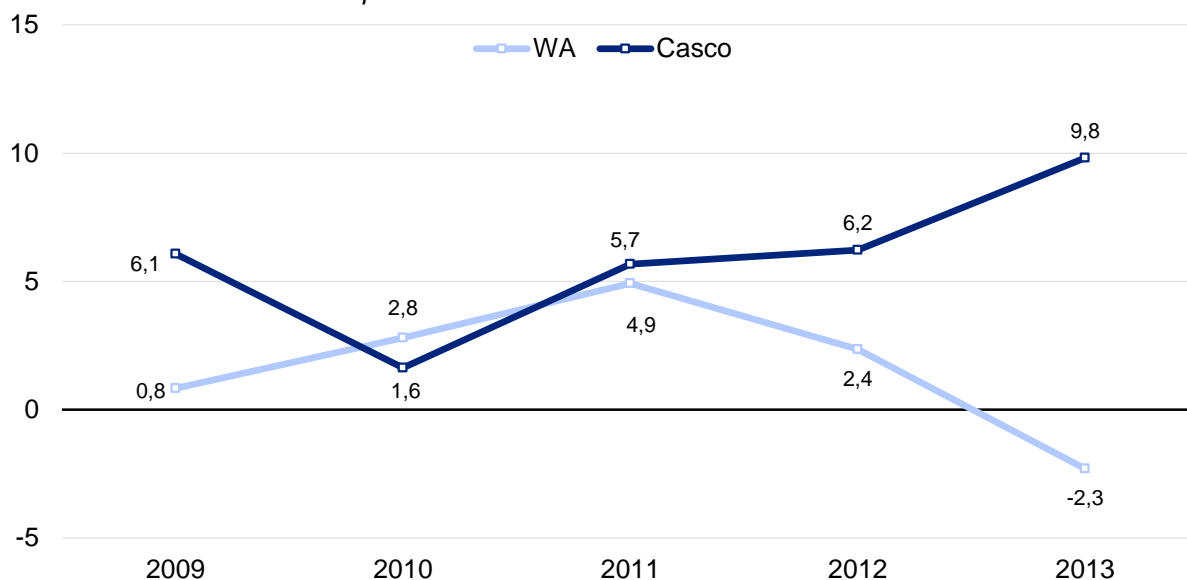
Tabel 3 Diefstallen van voertuigen (bron: AVc)

Categorie	2005	2010	2011	2012	2013	Mutatie '12/'13
	aantal					%
Personenauto's	13.844	11.733	11.658	11.396	11.761	3
Bedrijfsvoertuigen	3.038	2.567	2.355	2.427	2.689	11
Aanhangers	1.032	1.022	1.155	1.173	1.153	-2
Motorrijwielen	1.765	1.867	1.996	1.807	1.963	9
Bromfietsen	159	14.984	16.869	16.183	14.487	-10
Totaal	19.838	32.173	34.033	32.986	32.053	-3
% teruggevonden personenauto's	61	52	51	46	43	-

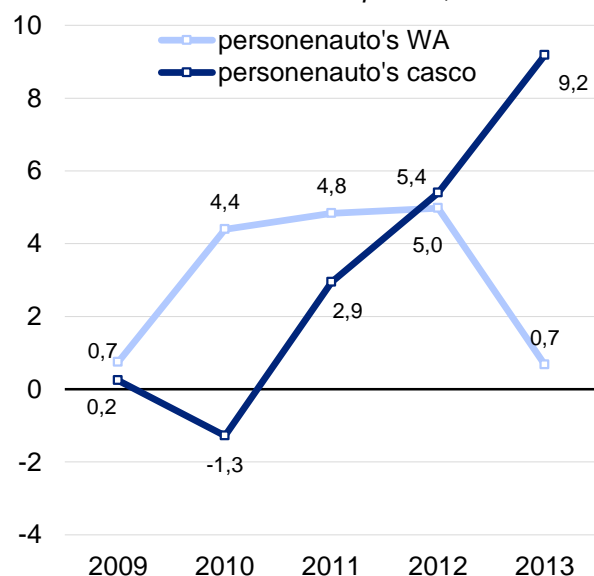
De schadeontwikkeling van de branche Motor hangt samen met het aantal diefstallen van voertuigen, het aantal verkeersongevallen en de ontwikkeling van de verkeersgewonden en -doden. Het aantal verkeersdoden komt in 2013 uit op 570 en is daarmee aanzienlijk lager dan dat van 2012. De diefstal van voertuigen is bij personenauto's, bedrijfsvoertuigen en motorfietsen gestegen. Voor wat betreft de

overige factoren zien we een iets hogere schade in het begin van het jaar, vanwege de relatief lange winterse periode. Ook de najaarsstormen, waaronder de zeer zware storm van 28 oktober 2013, laten uitschieters in de schade zien. Omdat de schade op andere dagen meevalt, komt het geheel over 2013 iets lager uit dan dat van 2012.

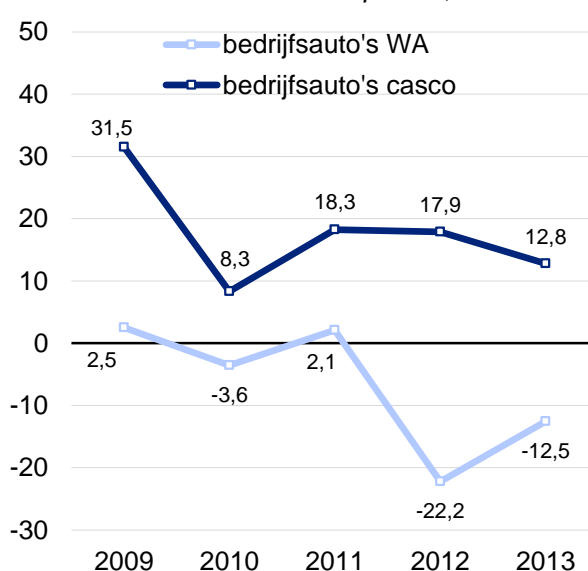
Figuur 14 Resultaat na rente vóór herverzekering Motor casco en Motor WA in procenten van de verdiende premie

Figuur 15 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Motor

Figuur 16 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Motor

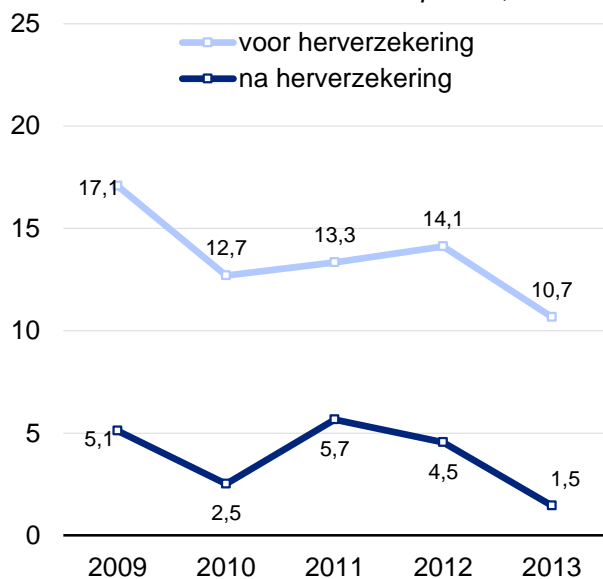
Als we de resultaten verder uitsplitsen, zien we dat het resultaat op WA sterk gedaald is, vanwege de hevige concurrentie, de prijsdruk en bijreserveringen op oude letseldossiers. Bij Casco hebben dalende schaderatio's tot een hoger resultaat geleid. Als we het resultaat van Motor opsplitsen naar personenauto's en bedrijfsauto's (vracht- en bestelauto's), zien we dat het WA-resultaat bij personenauto's in 2013 is gedaald tot net boven het nulpunt, nadat het drie jaar stabiel tussen de 4 en 5 procent heeft gelegen. Bij bedrijfsauto's is het WA-resultaat wat gestegen, maar nog steeds sterk

negatief. Het casco-resultaat bij bedrijfsauto's is duidelijk gedaald. Dit hangt samen met de forse stijging van de diefstal van bedrijfswagens die ook naar voren komt in tabel 3.

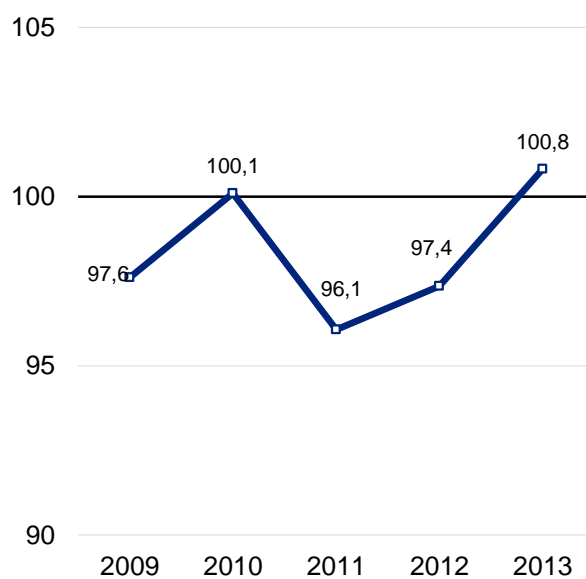
3.4 Brand

Het premievolume van brandverzekeringen is in 2013 licht gestegen ten opzichte van 2012. De geleden schade stijgt flink, vooral als gevolg van een toename van de voorzieningen. Deze toename heeft te maken met de grote branden en de zware stormen in 2013. Doordat de stormen aan het eind van het jaar plaatsvonden, komt de schade voor een groot deel terecht in de voorzieningen.

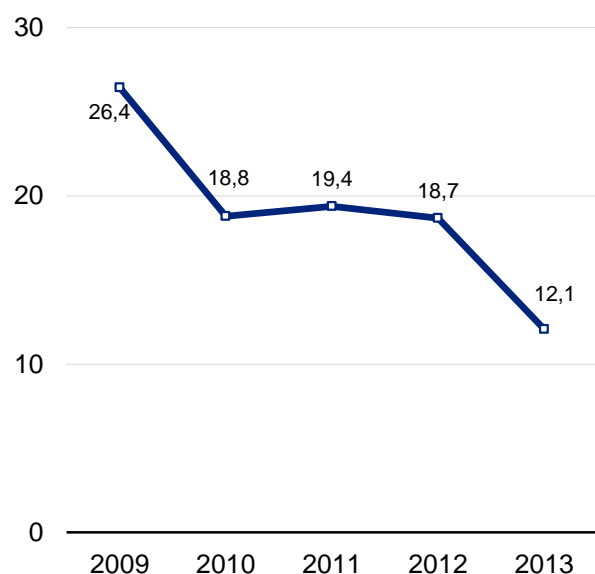
Figuur 17 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Brand

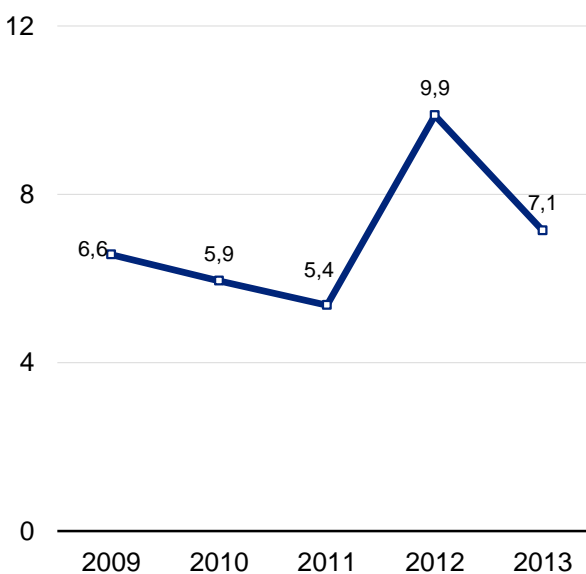
Figuur 18 Netto combined ratio, Brand

Figuur 19 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Brand Bedrijven

Figuur 20 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, inboedel en opstal

Het resultaat van 2013 is door de stijging van de schade het laagste van de afgelopen vijf jaar. Na herverzekering komt het zelfs nog maar net boven de nullijn uit. De *netto combined ratio* laat een stijging zien tot boven de 100 in 2013.

Bij de productgroep Brand Bedrijven daalt het premievolume met ruim een procent. Omdat de geleden schade ten opzichte van 2012 met bijna elf procent stijgt, daalt het resultaat. Bij de productgroep Woonhuis, dit zijn de opstal- en inboedelverzekeringen, zien we dezelfde toename van de schade terug, waardoor ook hier het resultaat daalt. Als we alleen naar opstalverzekeringen kijken, zien we dat het resultaat zo sterk daalt dat het zelfs na rente en voor herverzekering onder de nul ligt.

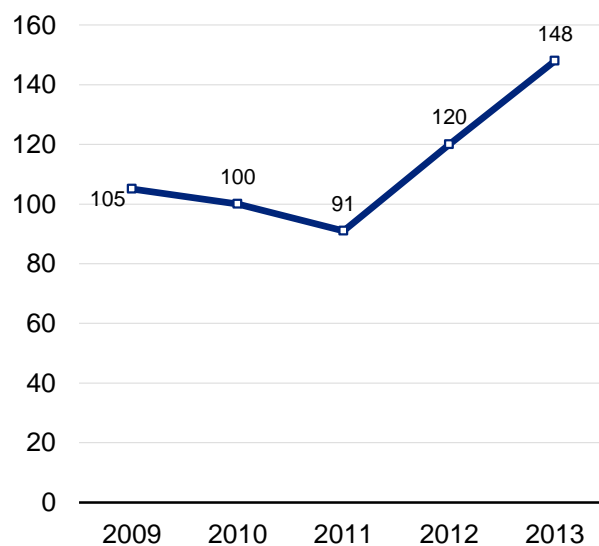
De gestegen schade zien we terug in het aantal grote branden, dat in 2013 sterk stijgt. Daarnaast is er een grote schadepost als gevolg van de storm op 28 oktober.

Grote branden

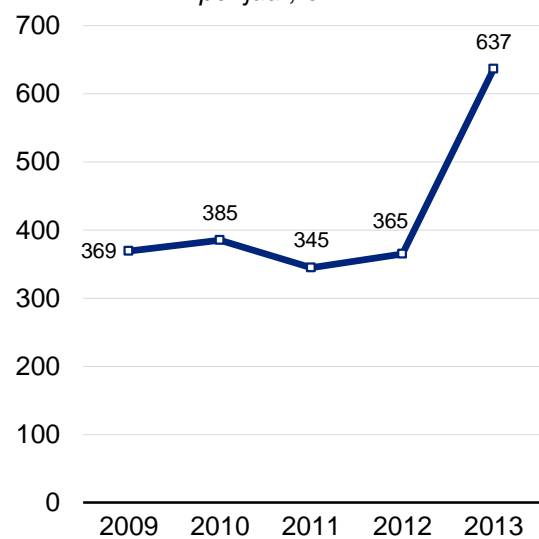
In 2013 zijn er 148 grote branden van minimaal een miljoen euro per brand geweest. Dit aantal is het hoogst gemeten aantal sinds de registratie van de grote branden in 1998, wat te maken zou kunnen hebben met achterstallig onderhoud, omdat bedrijven daar vanwege de economische crisis onvoldoende geld voor hebben. Het afgelopen record was 129 grote branden in 2003. De schadelast stijgt in 2013 ten opzichte van het jaar ervoor met 74 procent naar 636,5 miljoen euro en ligt daarmee op hetzelfde niveau als in 2003. Het grootste deel van de schadelast viel in het derde kwartaal van 2013. Hierbij lag de gemiddelde schadelast per brand op zeven miljoen euro, terwijl deze de afgelopen jaren net onder de vier miljoen euro lag. De grootste brand viel in september bij een kunststofbedrijf in Zevenaar, waarbij de schadelast opliep tot 65 miljoen euro.

(bron: Verbond van Verzekeraars/NIVRE).

Figuur 21 Aantal grote branden per jaar

Figuur 22 Schade van grote branden per jaar, € mln

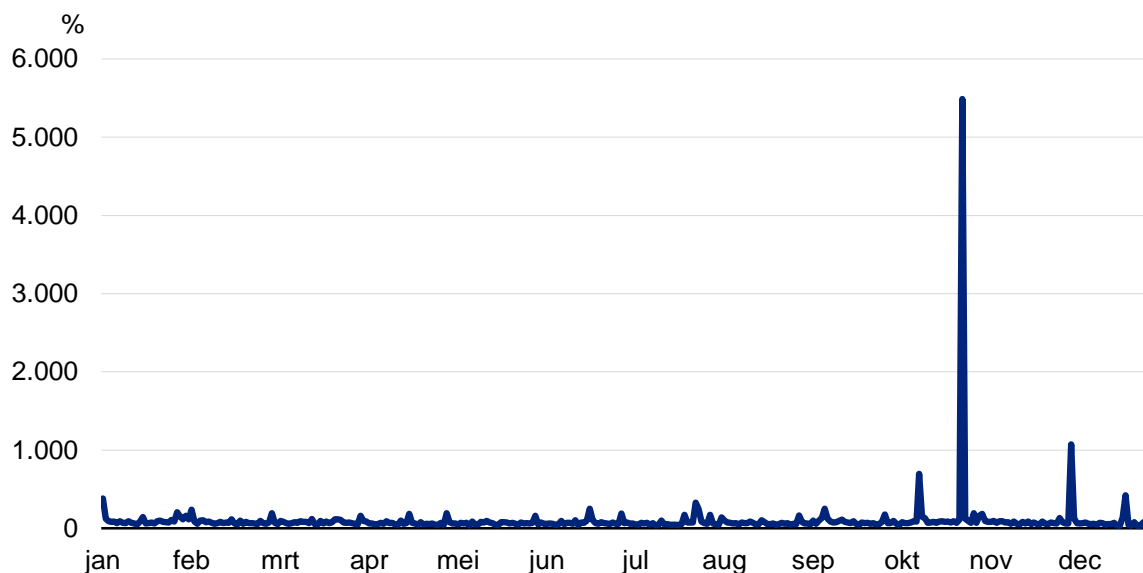
De storm van 28 oktober 2013

Op maandag 28 oktober 2013 werd Nederland geteisterd door de storm Christian, de eerste zware storm sinds 18 januari 2007. In het waddengebied werd een uurgemiddelde windsnelheid gemeten van 104 km/uur, wat zelfs sinds de storm van 25 januari 1990 niet meer was voorgekomen. Ook de hoogst gemeten windstoten waren extreem en komen gemiddeld slechts eens in de dertig jaar voor. In Nederland eiste de storm drie dodelijke slachtoffers en raakten meer dan 25 mensen gewond.

De schade van deze storm was aanzienlijk. Het Verbond raamde de totale schade met behulp van het stormmodel in eerste instantie op 95 miljoen euro (particulier en zakelijk, exclusief overheid en landbouw). Op basis van gedetailleerdere cijfers uit de risicostatistieken blijkt de daadwerkelijke stormschade iets hoger te liggen, namelijk 105 miljoen euro, waarvan 75 miljoen euro particuliere opstalschade, twintig miljoen euro zakelijke schade (exclusief landbouw en overheid) en tien miljoen euro particuliere inboedelschade. In het overzicht van het aantal schades per dag van de particuliere opstalschade, springt de storm Christian er dan ook duidelijk uit.

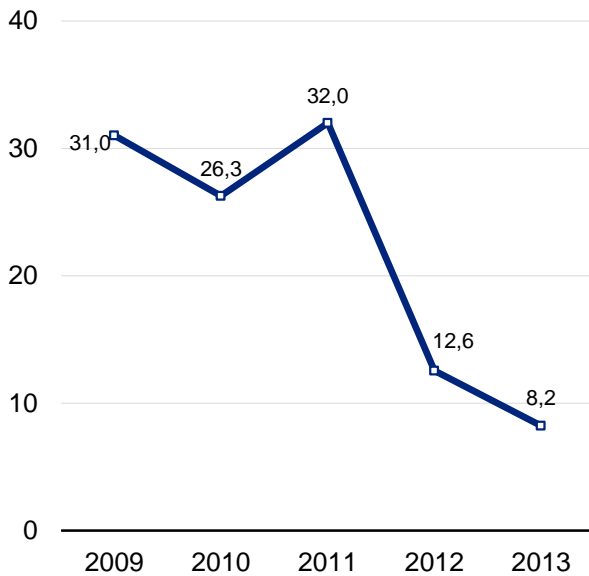
(bron: Verbond van Verzekeraars/KNMI/NRC).

Figuur 23 Particuliere opstalschades per dag, gemiddelde aantal per dag = 100%

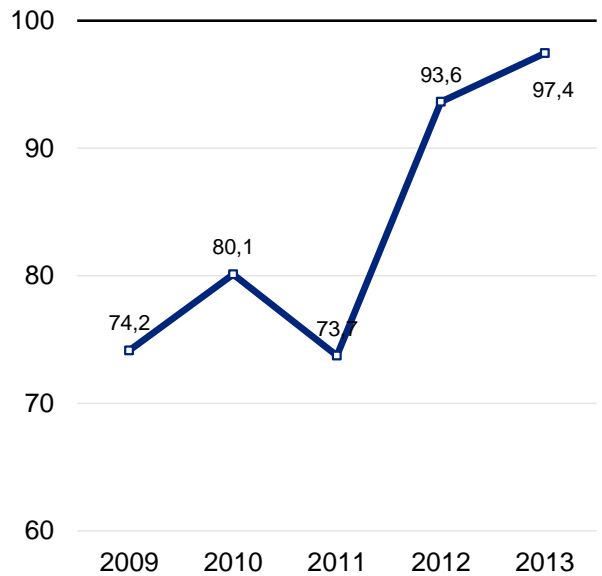

Ongeveer 250 miljoen euro van het premievolume van brandverzekeringen gaat om in Technische verzekeringen. Dit zijn verzekeringen voor Elektronica, Machinebreuk en Construction All Risk (CAR, bouwprojecten). De bruto verdiende premie stijgt in 2013 ten opzichte van het jaar ervoor. Deze stijging komt vooral door de productgroepen CAR en Machinebreuk. De stijging van het premievolume bij CAR met meer dan vijf procent is opvallend, aangezien de bouwsector nog steeds te lijden heeft onder de economische crisis, maar dit kan te maken hebben met de BTW-verlaging in de bouwsector van 21 naar zes procent, wat een positief effect heeft op de omzet. De geleden schade stijgt, waardoor het resultaat onder het niveau van 2012 uitkomt.

Figuur 24 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Technische verzekeringen

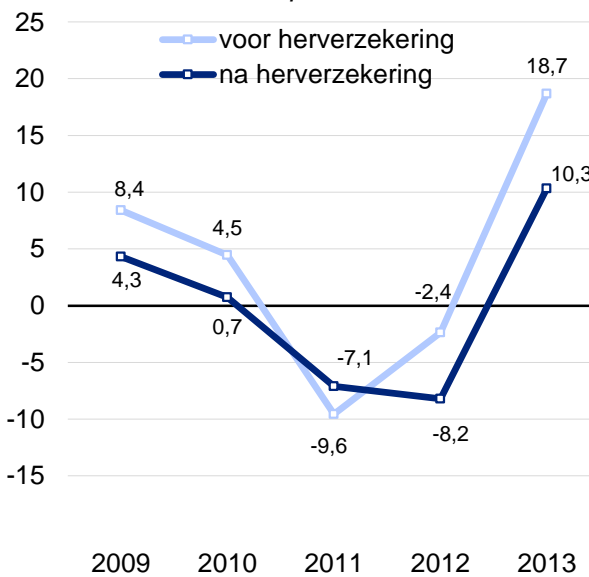
Figuur 25 Bruto combined ratio, Technische verzekeringen

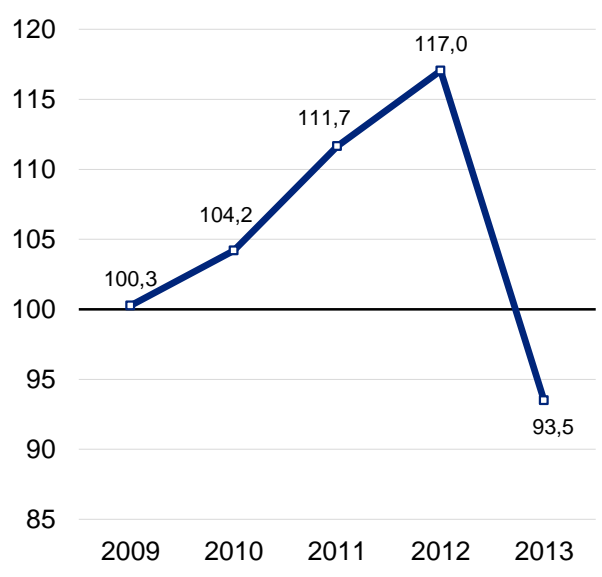
3.5 Transport

Het resultaat van Transport stijgt in 2013 naar 10%, na twee jaar met een negatief resultaat. De *netto combined ratio* daalt in 2013 tot onder de 100. De verbetering van het resultaat is een gevolg van sanering in portefeuilles en een vrijval van de schadevoorziening in 2013, waar in 2012 juist een toevoeging aan de schadevoorziening is gedaan. Doordat zich in 2013, net als in 2012, relatief weinig grote schades hebben voorgedaan, is het resultaat voor herverzekering beduidend beter dan het resultaat na herverzekering. Ook bij Vervoerde Goederen, de grootste productgroep van de branche Transport, verbetert het resultaat.

Figuur 26 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Transport

Figuur 27 Netto combined ratio, Transport

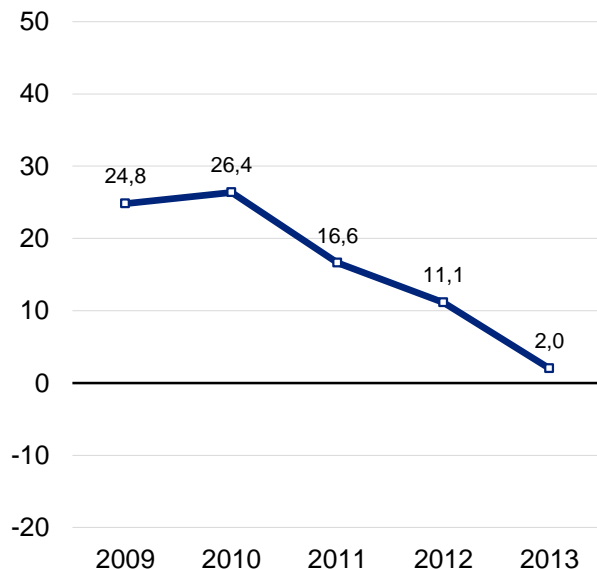

Uit conjunctuurberichten van Transport en Logistiek Nederland (TLN) blijkt dat de transportsector uit een dal klimt. Vanaf het eerste kwartaal van 2013 is een stijgende lijn te zien zowel wat betreft volumeherstel als omzet. Door de eerder genoemde sanering in portefeuilles van verzekeraars zien we dit niet terug in de ontwikkeling van het premievolume, dat in 2013 juist fors daalt.

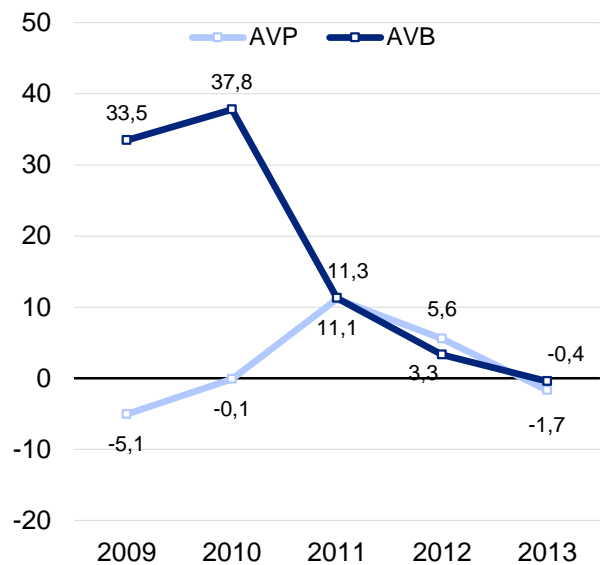
3.6 Aansprakelijkheid

Tot de productgroep Aansprakelijkheid behoren naast de aansprakelijkheidsverzekeringen voor particulieren (AVP) en bedrijven (AVB) ook aansprakelijkheidsverzekeringen voor garagehouders, landbouwers, bestuurders en commissarissen, en beroepsaansprakelijkheid. De verdiende premie laat in 2013 een lichte daling zien. De schade neemt sterk toe, vooral als gevolg van een grote dotatie aan de schadevoorziening. De toevoeging aan de voorziening komt door veranderd claimgedrag bij particulieren, mogelijk gevoed door de economische crisis, en door een aantal grote zakelijke claims. Het resultaat is daardoor voor het derde achtereenvolgende jaar gedaald.

Figuur 28 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Aansprakelijkheid totaal

Figuur 29 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Aansprakelijkheid Particulieren en Bedrijven

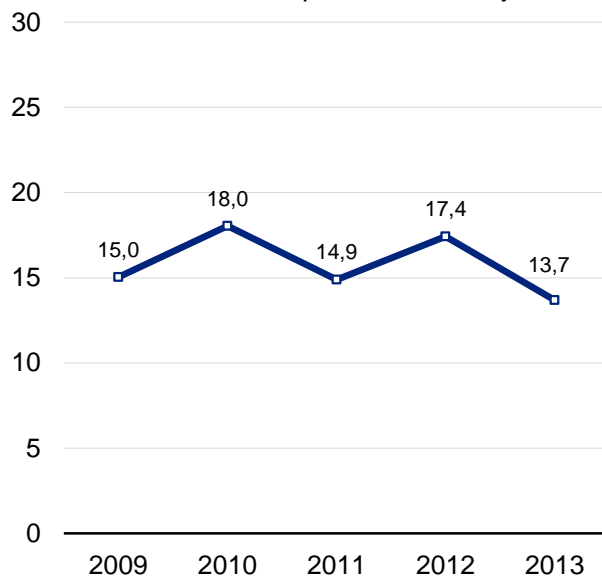

In enkele jaren, waaronder 2013, zien we dat het resultaat van Aansprakelijkheid niet tussen het resultaat van AVP en AVB in ligt. De overige aansprakelijkheidsverzekeringen noteerden vooral in 2012 een zeer goed resultaat. Doordat in 2013 ook bij deze verzekeringen een grote toevoeging aan de schadevoorziening werd gedaan is het verschil in 2013 een stuk kleiner.

3.7 Rechtsbijstand

In de periode 2010-2013 zien we nauwelijks fluctuaties in het aantal schademeldingen rechtsbijstand. Dat loopt parallel aan de geringe fluctuaties in de schaderatio (verhouding tussen de schade en de verdiende premie) in die periode, zoals blijkt uit de financiële jaarcijfers. Ook het resultaat is over de afgelopen jaren zeer stabiel.

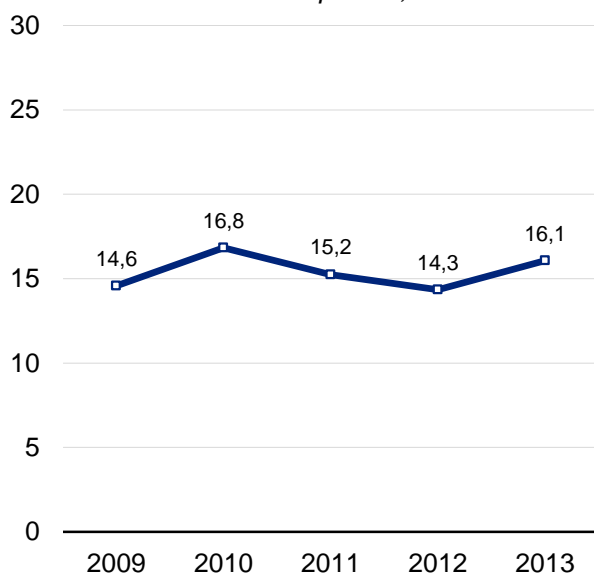
Figuur 30 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Rechtsbijstand

3.8 Reis

Het premievolume van reisverzekeringen daalt in 2013 ten opzichte van 2012. Het premievolume van doorlopende en aflopende reisverzekeringen blijft ongeveer gelijk terwijl bij annuleringsverzekeringen sprake is van een duidelijke daling. Consumenten willen nog steeds graag op vakantie met een reisverzekering en vinden een annuleringsverzekering iets minder belangrijk. De geleden schade neemt ook af met als gevolg dat de schaderatio nagenoeg gelijk blijft. Door de daling van de bruto bedrijfskosten in 2013 zien we een lichte stijging van het resultaat dat al jaren fluctueert tussen 14 procent en 17 procent van de verdiende premie.

Figuur 31 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Reis

4 Zorgverzekeringen

- Resultaat ziektekostenverzekeringen stijgt
- Premievolume inkomensverzekeringen daalt
- Resultaat inkomensverzekeringen positief

4.1 Algemeen

De sector Zorg bestaat uit de branches Ziektekosten en Inkomen. Wetswijzigingen in 2006 hadden voor beide branches grote gevolgen. Bij Ziektekosten waren de gevolgen het grootst met de introductie van de basisverzekering. De omzet van deze branche nam fors toe, terwijl het resultaat afnam en aanvankelijk zelfs negatief werd. Bij Inkomen (verzekeringen tegen inkomensderving als gevolg van arbeidsongeschiktheid veroorzaakt door ziekte of ongeval) betekende de overgang van WAO naar WIA het aflopen van oude producten en de introductie van nieuwe producten. De oplopende schadelast zorgt ervoor dat het resultaat sinds 2008 onder druk staat.

Tabel 4 Bruto premievolume en premieontwikkeling zorgbranches

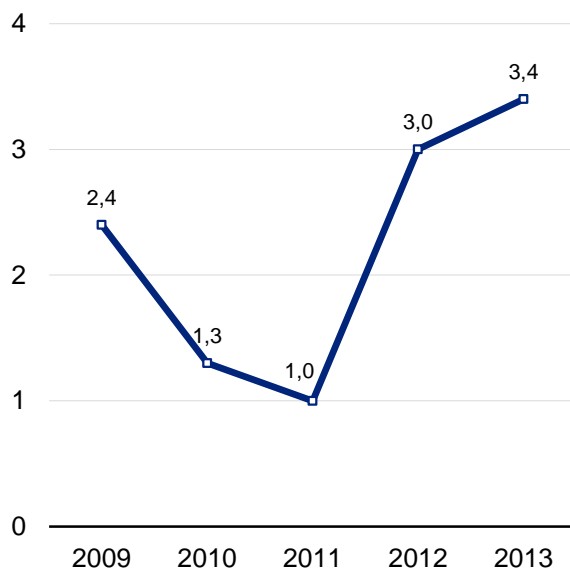
Branche	2012 € mrd	2013 € mrd	Mutatie %
Ziektekosten	39,8	41,9	5
Inkomen	3,8	3,7	-1
Totaal	43,6	45,6	5

4.2 Ziektekosten

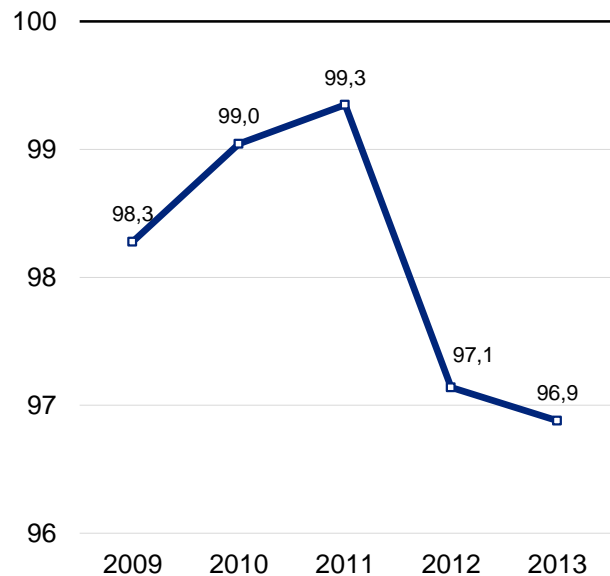
Sinds de introductie van het nieuwe zorgstelsel in 2006 concurreren ziektekostenverzekeraars sterk op de premie. Tezamen met het gebrek aan ervaring over de werking en effecten van het vereveningsstelsel en een onderschatting van het consumptiepatroon van de verzekerden, leidde dit aanvankelijk tot een negatief resultaat. Inmiddels is deze trend gekeerd en ligt het resultaat voor Ziektekosten boven de nul.

In 2013 stijgt zowel het premievolume als het resultaat verder. Ondanks de gestegen premie-inkomsten, daalde de gemiddelde premie voor de basisverzekering voor het eerst sinds 2008. Het eigen risico nam wel toe met, 130 euro, naar 350 euro per verzekerde. In totaal stapten 1,2 miljoen verzekerden over naar een andere zorgverzekeraar, wat neerkomt op een overstappercentage van 7,2 procent, het hoogste percentage sinds de introductie van het huidige zorgstelsel. Het percentage verzekerden dat geen aanvullende verzekering heeft afgesloten steeg tot boven de veertien procent.

Figuur 32 Resultaat na rente na herverzekering in procenten van de verdiende premie, Ziektekosten (bron: DNB)

Figuur 33 Netto combined ratio, Ziektekosten (bron: DNB)

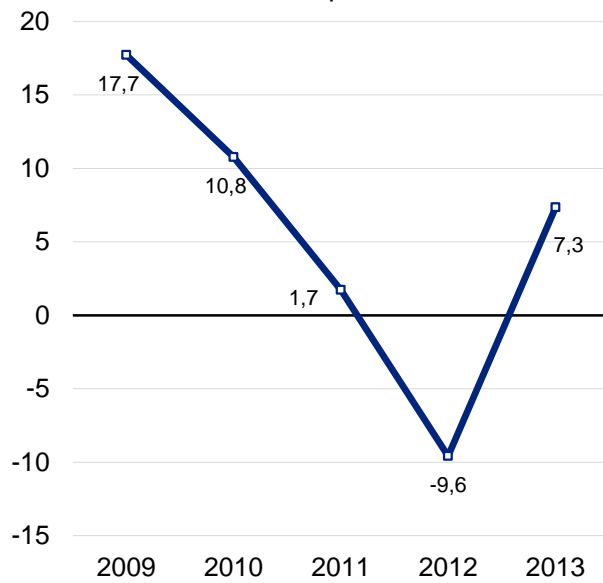
4.3 Inkomen

Na een lange reeks van dalingen, is het resultaat van Inkomen in 2013 voor het eerst weer gestegen en zelfs boven de nul uitgekomen. Dit is een gevolg van gedaalde kosten en lagere toevoegingen aan de schadevoorzieningen. De *netto combined ratio* is in 2013 fors gedaald, maar ligt nog steeds boven de honderd, wat betekent dat de inkomsten lager waren dan de uitgaven. Alleen als gevolg van de beleggingsopbrengsten kon het resultaat boven de nul uitkomen.

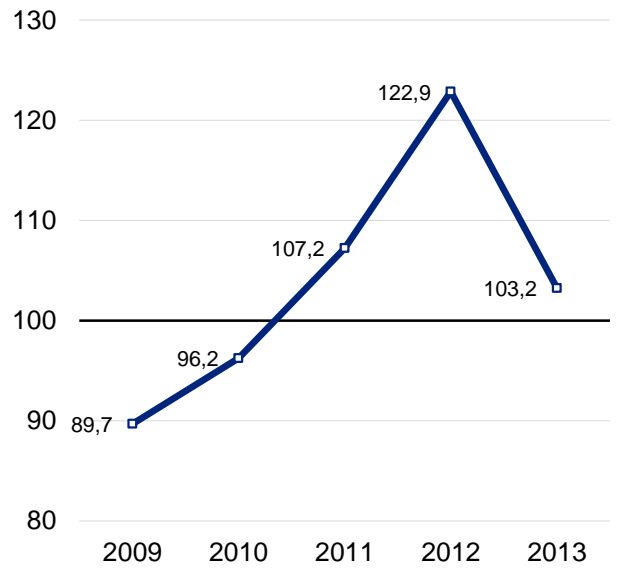
Het positieve resultaat van Inkomen is vooral een gevolg van een positief resultaat bij de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AOV). Omdat verzekeraars zich geconfronteerd zagen met een toenemende schadelast, hebben ze nog meer aandacht besteed aan schadelastbeheersing. Dit heeft geleid tot hogere revalideringskansen van de verzekerde populatie en, in combinatie met lagere invalideringskansen, minder vermogen dat aan de schadevoorzieningen is toegevoegd. Daarnaast heeft de renteontwikkeling positief bijgedragen aan het resultaat, waardoor dit over 2013 kon toenemen. Wel zien we het premievolume bij AOV dalen, als gevolg van de economische crisis. De AOV-polissen worden geroeyeerd door faillissementen of doordat ondernemers niet meer in staat zijn de premie op te brengen, terwijl startende ondernemers hun inkomen vooral aanwenden voor investeringen. Hierdoor krimpt de AOV-portefeuille.

Bij de productgroep WIA is het premievolume vrijwel gelijk gebleven. Het product WGA-ERD, de regeling werkhervatting gedeeltelijk arbeidsongeschikten voor eigenrisicodragers, laat wel een daling zien in het premievolume. Vanwege de premieverhogingen zijn veel bedrijven teruggekeerd naar het publieke stelsel en is het aantal verzekerden gedaald. Net als in voorgaande jaren is er in 2013 veel toegevoegd aan de schadevoorzieningen. De nagekomen vorderingen van het UWV zijn hoger dan voorzien en daarnaast stromen veel meer verzekerden dan verwacht in de categorie 'volledig arbeidsongeschikt, maar niet duurzaam' in. De toevoeging aan de schadevoorziening is in 2013 lager dan in 2012, waardoor de geleden schade daalt. Hierdoor is het resultaat in 2013 weliswaar hoger dan in 2012, maar het blijft sterk negatief.

Figuur 34 Resultaat na rente na herverzekering in procenten van de verdiende premie, Inkomen

Figuur 35 Netto combined ratio, Inkomen

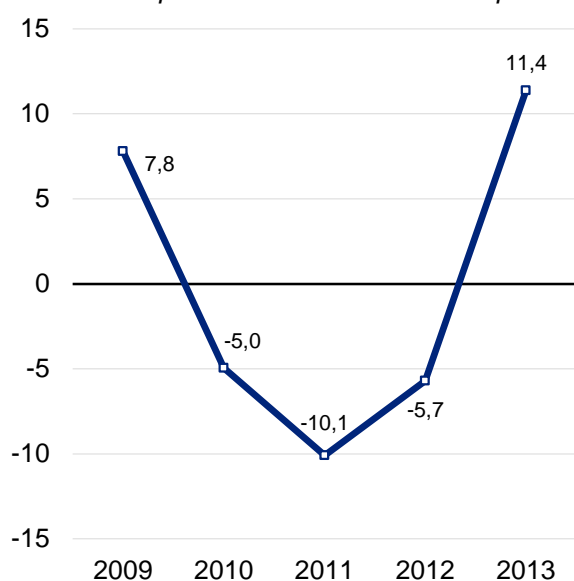
5 Levensverzekeringen

- Premievolume daalt
- Resultaat positief
- Nieuwe productie individueel blijft dalen

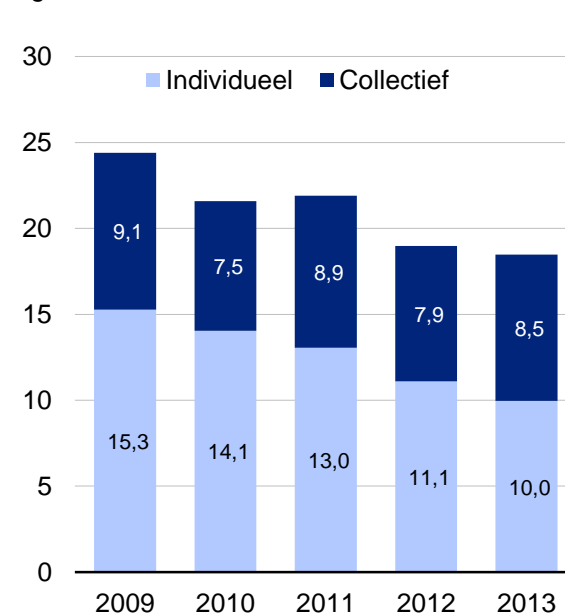
5.1 Algemeen

Het premievolume van levensverzekeraars kwam in 2012 voor het eerst sinds 1997 onder de twintig miljard euro uit en is in 2013 nog verder gedaald. Ook de beleggingsopbrengsten dalen in 2013 ten opzichte van 2012, ondanks de stijging van de AEX-index in 2013 met bijna zeventien procent. De oorzaak van de lagere beleggingsopbrengsten ligt in het lagere rendement op producten met een hogere zekerheid, zoals obligaties, die een relatief groter deel van de portefeuille van verzekeraars zijn gaan uitmaken. Deze strategie van *de-risking* wordt onder andere gevoerd als reactie op de onzekerheid op de beurs, maar ook als anticipatie op de invoering van Solvency II. Niettemin komt het resultaat van levensverzekeraars in 2013 weer boven de nul uit, na drie jaren op een rij met een negatief resultaat. Dit komt enerzijds doordat de uitkeringen in 2013 dalen en anderzijds doordat levensverzekeraars in vergelijking met de voorgaande jaren aanzienlijk minder vermogen toevoegen aan hun voorzieningen. Dit hangt samen met twee factoren: het marktwaarde-effect dat wordt veroorzaakt door de renteontwikkeling, en het volume-effect dat wordt veroorzaakt door de gekrompen portefeuilles. De solvabiliteit van levensverzekeraars daalt in 2013, maar blijft ruimschoots boven de norm.

Figuur 36 Technisch resultaat Leven in procenten van de verdiende premie

Figuur 37 Premievolume Leven, € mrd

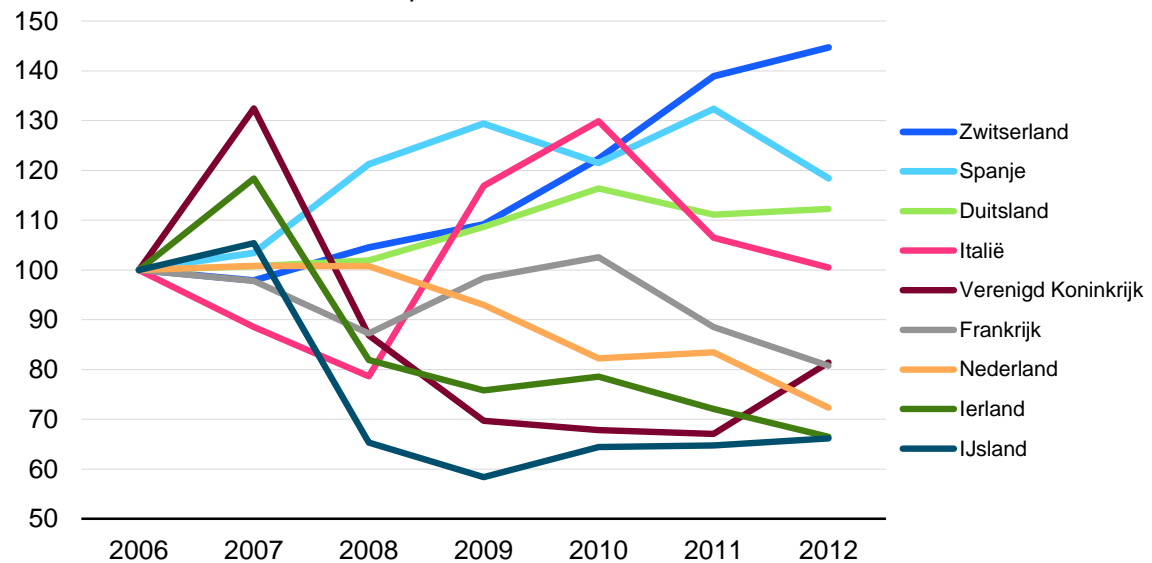
De daling van het premievolume wordt volledig teweeg gebracht door de individuele levensverzekeringen. Deze laten een daling zien van ruim tien procent. Bij de collectieve levensverzekeringen zien we nog een groei van acht procent. Omdat zowel het premievolume als de groei van Collectief lager is dan van Individueel, daalt het totale premievolume met bijna drie procent.

De branche Leven in internationaal perspectief

Het premievolume van Nederlandse levensverzekeraars is de laatste jaren sterk gedaald, als gevolg van onder andere veranderde fiscale wetgeving en de diverse economische crises. In andere landen spelen de economische crises ook een rol, maar overige factoren zijn meer landspecifiek. Zo hangt het premievolume onder meer af van de vormgeving van het pensioenstelsel van een land, de fiscale wetgeving rondom levensverzekeringen en andere spaarproducten en de reserveringsmethoden. Voor Nederland waren bij veel van deze factoren de ontwikkelingen negatief voor levensverzekeraars, zoals bijvoorbeeld de concurrentie vanuit andere sectoren zoals banken en PPI's en de wetgeving rondom de verlaging van de maximale hypotheekverstrekking en de aflossing via een kapitaalverzekering eigen woning. Hierdoor daalde het premievolume sterk. Als we de ontwikkeling over de jaren 2006 tot en met 2012 van de Europese landen in ogenschouw nemen, zien we dat alleen Ierland en IJsland een sterkere daling laten zien dan Nederland. Alle andere Europese landen doen het beter. Verder laten deze cijfers zien dat de ontwikkelingen per land sterk kunnen verschillen, omdat de genoemde factoren veelal afhankelijk zijn van het gevoerde overheidsbeleid en omdat de landen in verschillende stadia van de levenscyclus van de markt voor levensverzekeringen kunnen zitten. Een goede vergelijking tussen de landen is dan ook lastig te maken.

(bron: Insurance Europe).

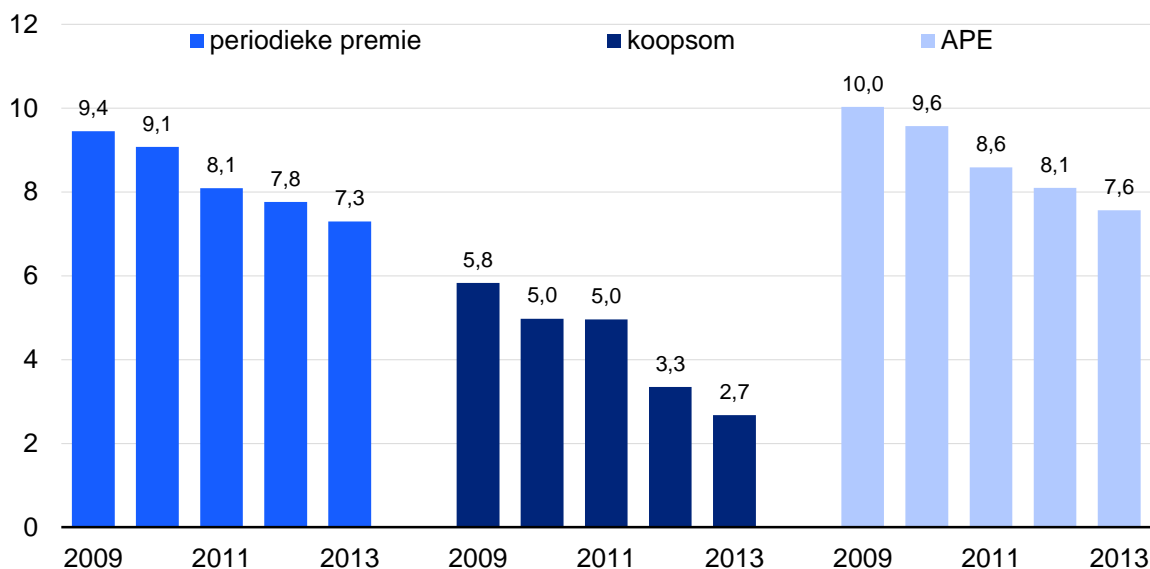
Figuur 38 Premievolume Leven per land voor geselecteerde landen, indexcijfers, 2006 = 100, bron: Insurance Europe

5.2 Individueel

Het premievolume van individuele levensverzekeringen daalt sinds 2007. Ook in 2013 zet deze daling door. Ten opzichte van 2012 daalt het totale premievolume met tien procent tot tien miljard euro. Net als vorig jaar laten vooral de koopsommen een sterke afname zien met een daling van twintig procent, maar ook de periodieke premie neemt in 2013 verder af ten opzichte van 2012, met een daling van zes procent. De APE (Annualised Premium Equivalent) komt daarmee in 2013 uit op 7,6 miljard euro. De APE is het totaal van de periodieke premie, vermeerderd met tien procent van de koopsompremie en geeft de 'kwaliteit' van het premie-inkomen weer.

Figuur 39 Premievolume individueel, € mrd

Het premievolume van de traditionele levensverzekeringen, in geld, daalt in 2013 met tien procent en komt uit op 6,6 miljard euro, het premievolume van de verzekeringen in beleggingseenheden daalt ook met tien procent, tot 3,3 miljard euro. De afname van het premievolume heeft een structurele component die ook de traditionele verzekeringen hard treft. De oorzaken hiervan liggen in de financiële crises, waardoor consumenten minder ruimte hebben om te sparen, in het instorten van de huizenmarkt, de concurrentie tussen levensverzekeraars onderling en uit andere branches, en de financiële en economische onzekerheid. Het beginnende economische herstel in 2013 en de gestegen beurskoersen zijn niet voldoende om deze negatieve ontwikkelingen te compenseren.

5.3 Productie individueel

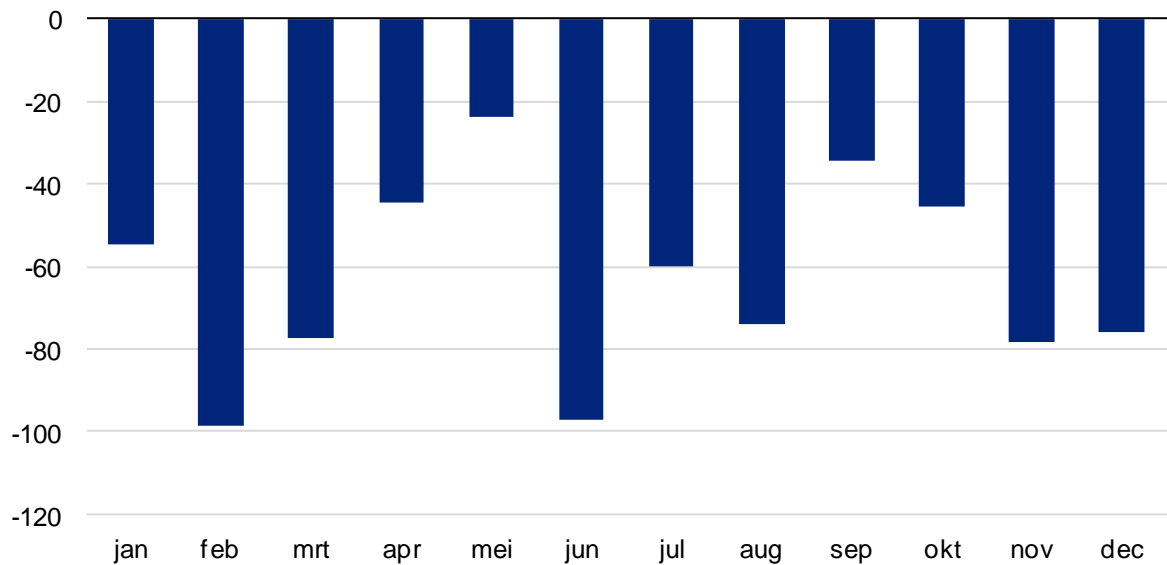
De individuele levenproductie vertoont al enkele jaren een sterke teruggang, vanwege onder andere de concurrentie op de levenmarkt, de economische situatie en de introductie van banksparen. Daarnaast is in 2013 het provisieverbod op complexe financiële producten in werking getreden, wat een dempend effect heeft op de productie van individuele levensverzekeringen. Verzekeraars bieden via hun bankdochter weliswaar vaak bankspaarproducten aan, maar deze cijfers zijn niet opgenomen in de productiecijfers van individuele levensverzekeringen.

Het totale premievolume van nieuw afgesloten individuele levensverzekeringen is in 2013 ten opzichte van het jaar ervoor met een kwart gedaald tot 2,2 miljard euro. Zowel de productiepremie als het aantal verkochte individuele levensverzekeringen is in 2013 in alle maanden lager dan de productie in dezelfde maand een jaar eerder.

Het verzekerde kapitaal per polis is in 2013 hoger dan in het jaar ervoor; in 2012 was het gemiddeld verzekerd kapitaal 59.000 euro en in 2013 bedraagt het gemiddelde 72.000 euro. Dit komt vooral doordat er in 2013 minder producten uit de productgroep 'Levenslang bij Overlijden' (dit zijn vooral uitvaartverzekeringen) zijn verkocht, die een relatief klein verzekerd kapitaal hebben.

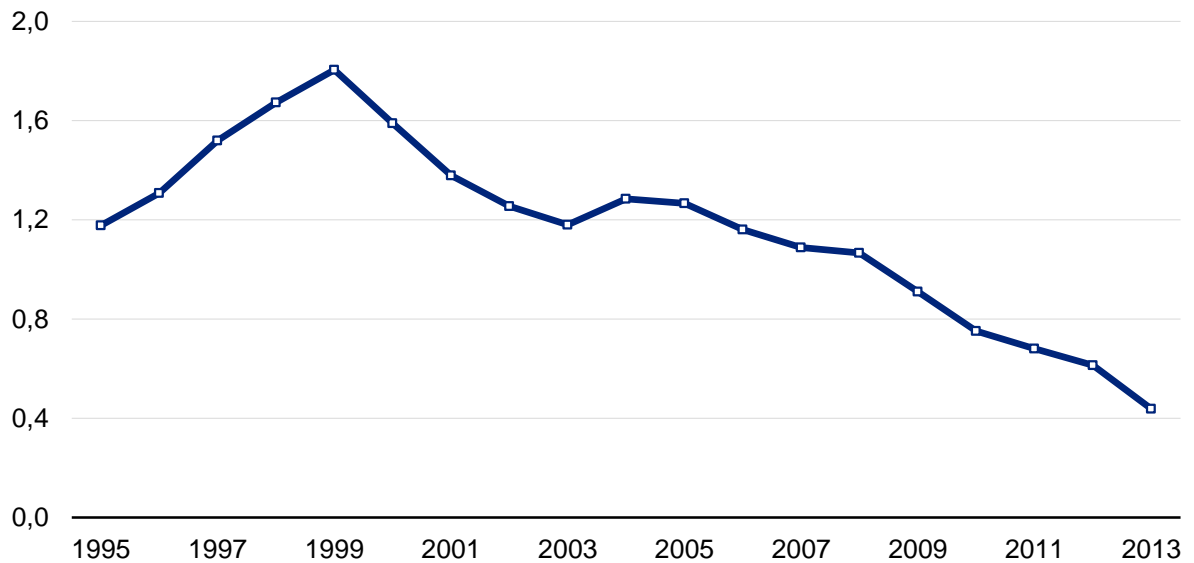

Figuur 40 Verschil tussen productiepremie van nieuwe individuele levensverzekeringen in 2013 en 2012 per maand, € mln

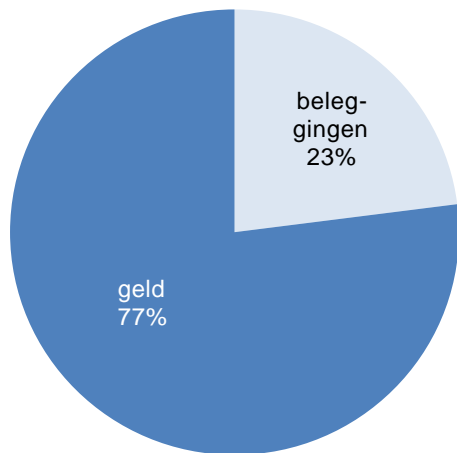
Het aantal verkochte polissen is in 2013 sterk gedaald (29 procent) tot 483.000 polissen. Dit is de scherpste daling sinds 1993. Dit was het eerste jaar dat deze gegevens beschikbaar waren.

Figuur 41 Aantal nieuwe individuele levensverzekeringen, mln

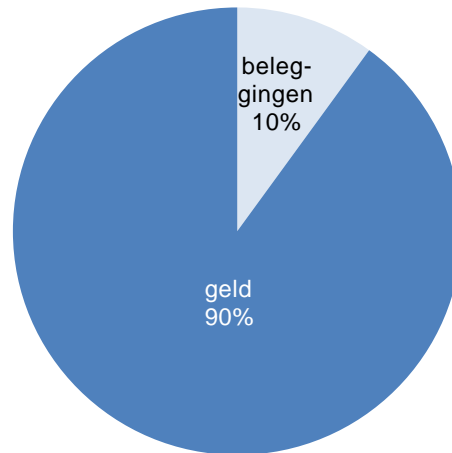

In 2006 was circa een derde van het aantal nieuwe individuele levensverzekeringen een beleggingsverzekering. Dit percentage daalde gestaag tot drie procent in 2013. In premievolume is het aandeel van beleggingsverzekeringen groter dan in aantallen, namelijk 23 procent van de periodieke productiepremie en tien procent van de koopsom-productiepremie.

Figuur 42 Verhouding individuele verzekeringen in geld/beleggingen, periodieke productiepemie, 2013

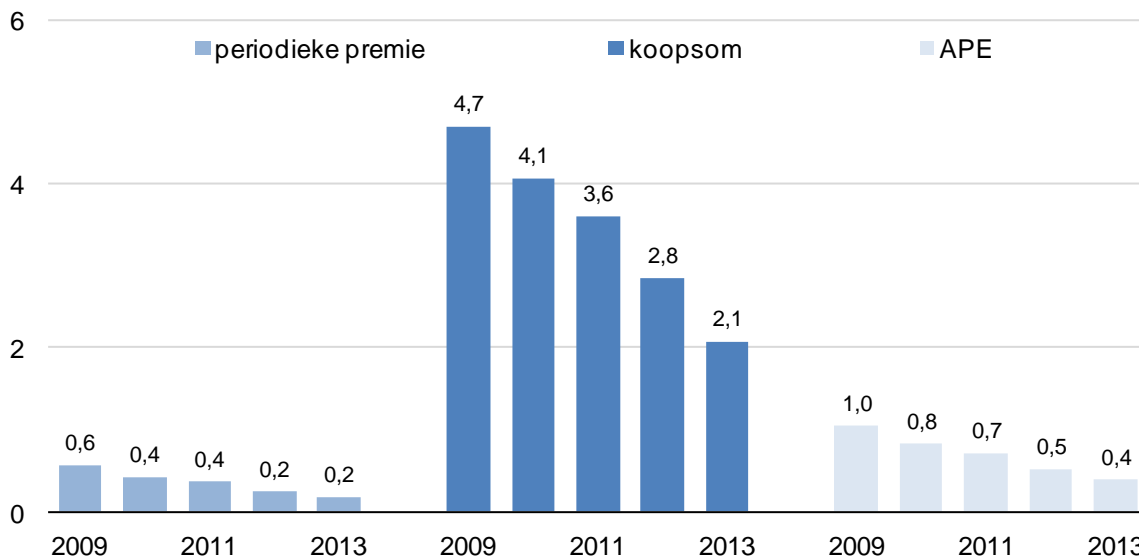

Figuur 43 Verhouding individuele verzekeringen in geld/beleggingen, koopsom-productiepemie, 2013

De productiepemie van de polissen met periodieke premiebetalingen is in 2013 met 23 procent gedaald tot 176 miljoen euro. De productiepemie van koopsompolissen daalde eveneens, namelijk met 26 procent tot 2,1 miljard euro. De APE komt daarmee in 2013 uit op 0,4 miljard euro. In 2009 was de APE circa twee en een half keer zo hoog als in 2013.

Figuur 44 Productiepemie individueel in periodieke premie, koopsommen en APE, € mrd

De daling van de productiepemie is binnen alle productgroepen zichtbaar. De grootste daling, gemeten in euro's, is binnen de lijfrenten terug te zien. Zo is de productiepemie bij de direct ingaande lijfrente met ruim dertig procent gedaald tot 1,2 miljard euro. De productgroep uitgestelde lijfrente daalt met bijna vijftien procent tot 552 miljoen euro.

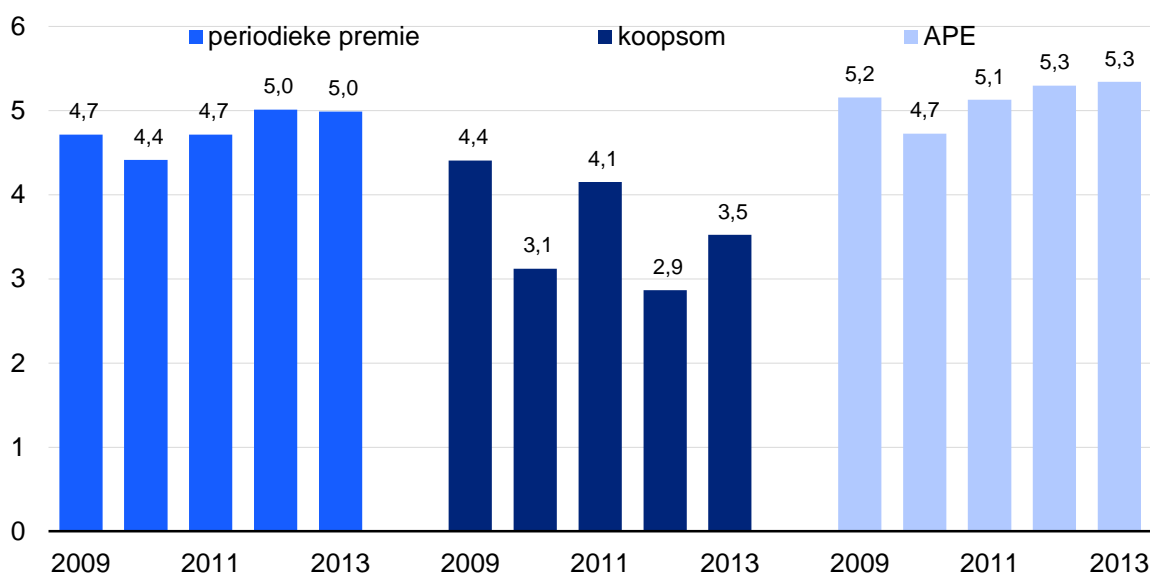
Eind oktober 2013 stelde de Vereniging Eigen Huis op basis van onderzoek dat het vertrouwen in de woningmarkt onder de Nederlandse bevolking stijgt. Cijfers van het kadaster lieten een stijging zien van het aantal verkochte woningen in de maanden september tot en met november 2013 ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. In de productiecijfers van de hypotheekgerelateerde verzekeringen en risicoverzekeringen is een stijging in de tweede helft van 2013 ten opzichte van het jaar ervoor uitgebleven. Zo waren er in de tweede helft van 2013 circa 10.000 hypotheekgerelateerde

verzekeringen verkocht, terwijl er in de tweede helft van 2012 ruim twee keer zoveel verzekeringen waren verkocht, namelijk 25.000. De gewijzigde wetgeving waardoor het vanaf 2013 verplicht is een lineaire hypotheek of een annuïteitenhypotheek te nemen bij de financiering van een nieuwe woning indien men voor de hypotheekrenteaftrek in aanmerking wil komen en het niet meer mogelijk is om een kapitaalverzekering voor aflossing van de hypotheek af te sluiten, speelt zeker een rol.

5.4 Collectief

Het premie-inkomen van de collectieve levensverzekeringen laat over 2013 een toename zien vergeleken met 2012. Dit komt vooral door een stijging van de koopsommen als gevolg van overdrachten van collectieve polissen en geliquideerde pensioenfondsen. De ontwikkeling van het periodieke premievolume geeft dan ook een beter beeld van de ontwikkeling van de markt voor collectieve levensverzekeringen dan de ontwikkeling van het totale premievolume. Het periodieke premievolume blijft in 2013 nagenoeg gelijk aan dat van 2012. Als we onderscheid maken tussen polissen in geld en in beleggingen, zien we dat het premievolume van verzekeringen in geld met 32 procent stijgt, wat vooral een gevolg is van een stijging van de koopsommen die deels het gevolg is van de ingeprijsde lage rente en het langlevensrisico. Bij verzekeringen in beleggingen zien we een afname van het premievolume met dertien procent, welke vooral wordt veroorzaakt door een afname van de koopsommen in beleggingen. Het aandeel beleggingsverzekeringen is hierdoor teruggelopen van 53 procent in 2012 naar 43 procent in 2013.

Figuur 45 Premievolume collectief, € mrd

De collectieve levenmarkt betreft voornamelijk door werkgevers gesloten pensioenverzekeringen voor werknemers (tweede pijler). Verzekeraars zorgen ervoor dat voor meer dan een miljoen actieve werknemers pensioen wordt opgebouwd. Daarnaast worden voor voormalige en gepensioneerde werknemers de pensioenaanspraken beheerd en uitgekeerd. Verzekeraars fungeren ook als herverzekeraar voor (delen) van pensioenregelingen van pensioenfondsen.

Verklaring begrippen

Annualised Premium Equivalent (APE)

Het volume van de nieuwe levenproductie en het premie-inkomen uitgedrukt in zogenaamde premie-equivalenten op jaarbasis. APE bestaat uit periodieke premies op jaarbasis plus tien procent van de koopsompremies.

Bedrijfskosten

Het totaal van kosten en provisie. De bedrijfskosten bestaan uit de componenten acquisitiekosten, wijziging overlopende acquisitiekosten, beheers- en personeelskosten, winstdeling en provisie herverzekering.

Beleggingsverzekering

Een levensverzekering waarbij de premies of koopsom wordt belegd in aandelen of beleggingsfondsen. Het op te bouwen kapitaal wordt te zijner tijd omgezet in (jaarlijkse) uitkeringen.

Bruto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de bruto verdiende premie, inclusief herverzekering.

Bruto verdiende premie

Het totaal van de geboekte (ontvangen) premies inclusief het herverzekerde deel (de premies betaald aan de herverzekeraar), minus de premievoorziening ultimo (de premie die door de verzekeringnemer vooruit is betaald en waarvoor nog een verzekeringsprestatie geleverd gaat worden), plus de premievoorziening primo (vooruitbetaalde premie van het voorgaande jaar).

Directe binnenlandse tekening

De totale tekening (= omzet) van schade- en zorgverzekeraars bestaat uit directe en indirecte tekening (herverzekering aangenomen van andere verzekeraars). De directe tekening bestaat uit binnenlandse en buitenlandse tekening. De buitenlandse en indirecte tekening vormen samen ongeveer vijf procent van het totaal.

Eigen behoud

Het gedeelte van een schade dat voor rekening van de verzekeraar en niet van de herverzekeraar komt.

Eigen vermogen

Het eigen kapitaal van een onderneming waaronder het aandelenkapitaal en de reserves.

Herverzekeringskosten (of herverzekeringsmarge)

Kosten die bestaan uit de premie betaald aan de herverzekeraar, de herverzekerde schade, de provisie ontvangen van de herverzekeraar, en gemiste rente. De herverzekeringsmarge wordt uitgedrukt als percentage van de verdiende premie. Dit afgetrokken van het resultaat na rente levert het resultaat na herverzekering op.

Herwaarderingsreserve

De niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de aandelenportefeuille.

Leven collectief

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met verzekeringen waarbij één partij de verzekeringnemer is voor andere partijen. Bijvoorbeeld de collectieve pensioenverzekering voor werknemers, waarbij de werkgever als verzekeringnemer optreedt.

Leven individueel

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met levensverzekeringen die worden afgesloten door individuele personen.

Netto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de netto verdiende premie, exclusief herverzekering. De netto combined ratio is een indicator voor het verzekeringstechnische resultaat.

Premie ineens (koopsom)

Een bedrag dat een verzekerde ineens bij een verzekeraar stort om in de toekomst bijvoorbeeld een lijfrente-uitkering te ontvangen.

Premie periodiek

Het bedrag dat periodiek wordt gestort bij een verzekeraar om in de toekomst een uitkering bij overlijden (kapitaalverzekering) of om een (periodieke) uitkering te ontvangen bij leven.

Solvabiliteit

De mate waarin een verzekeraar in staat is om zijn (toekomstige) verplichtingen na te komen, berekend door de middelen die de verzekeraar als buffer aanhoudt te delen door de wettelijk voorgeschreven vereiste solvabiliteitsmarge. De solvabiliteitsratio hoort groter te zijn dan honderd procent.

(Technisch) resultaat na herverzekering

Het resultaat na rente (resultaat voor herverzekering) minus de herverzekeringmarge (herverzekeringskosten).

(Technisch) resultaat voor herverzekering (ook: resultaat na rente)

De verdiende premies minus de geleden schade en bedrijfskosten, plus de renteopbrengsten van de voorzieningen.

Tweede pijler

Het werknemerspensioen of de pensioentoezeggingen die zijn vastgelegd in pensioenregelingen die zijn overeengekomen tussen werkgever en werknemers. Het werknemerspensioen kan naar keuze van de desbetreffende sociale partners zowel door verzekeraars als door pensioenfondsen worden uitgevoerd.

Opbouw resultaat voor schadeverzekeringen:

Geboekte premie

- Mutatie premievoorziening

= Verdiende premie

Betaalde schade

+ Mutatie schadevoorziening

= Geleden schade

Verdiende premie

- Geleden schade

- Bedrijfskosten

= Technisch resultaat voor rente

Technisch resultaat voor rente

+ Rente technische voorzieningen

= Technisch resultaat na rente

Technisch resultaat na rente
- Kosten herverzekering
= Technisch resultaat na herverzekering

Opbouw resultaat voor levensverzekeringen:

+ Verdiende premies eigen rekening
+ Opbrengsten uit beleggingen
+ Overige technische baten/lasten eigen rekening
- Uitkeringen eigen rekening
- Wijziging overige technische voorzieningen eigen rekening
- Winstdeling en kortingen
- Bedrijfskosten
- Beleggingslasten
- Aan niet-technische rekening toegekende opbrengst uit beleggingen
= Resultaat technische rekening levensverzekering

Colofon

© Uitgave van het Verbond van Verzekeraars
Centrum voor Verzekeringsstatistiek

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

Bordewijklaan 2, 2591 XR DEN HAAG
Postbus 93450, 2509 AL DEN HAAG
Telefoon: 070 – 3338500
E-mail: info@verzekeraars.nl
Internet: www.verzekeraars.nl

Druk: Van der Hak Grafische Vormgeving, Den Haag

(2014.06.0,4.VDH)

